

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

PATCHWORK A JEHO VYUŽITÍ VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Koukolíková

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor VV-NJ

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Lukavský, Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 12.4.2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Jindřichu Lukavskému, Ph.D za vedení mé diplomové práce a odborné rady.

Chtěla bych také poděkovat Heleně Micháلكové za poskytnutí konzultací a materiálních podkladů.

V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a trpělivost během celé doby studia a psaní této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	1
1 PATCHWORK – TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1.1 Vysvětlení pojmu.....	3
1.2 Patchwork versus quiltování.....	3
1.3 Tvar, barva a materiál.....	4
1.4 Historie quiltování.....	6
1.5 Historie patchworku.....	7
1.5.1 Patchwork v příběhu „Podzemní železnice“	9
1.6 Patchwork v současnosti.....	11
1.7 Techniky patchworku.....	12
1.7.1 Ruční šití.....	14
1.7.2 Strojové šití.....	15
1.7.3 Ruční a strojové šití.....	17
1.7.4 Falešný patchwork.....	19
1.8 Pomůcky.....	19
1.9 Výstavy patchworku.....	20
2 PATCHWORK A VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	21
3 DIDAKTICKÝ PROJEKT – PRAKTICKÁ ČÁST	25
3.1 Výběr třídy.....	25
3.2 Charakteristika třídy.....	25
3.3 Koncept didaktického projektu.....	26
3.4 Příprava didaktického projektu.....	27
3.5 Rozbor úloh.....	28
3.5.1 První výtvarná úloha: Strom	30
3.5.1.1 Anotace.....	30
3.5.1.2 Analýza.....	39
3.5.1.3 Alterace.....	42
3.5.2 Druhá výtvarná úloha: Dárek.....	44

3.5.2.1	Anotace.....	44
3.5.2.2	Analýza.....	49
3.5.2.3	Alterace.....	51
3.5.3	Třetí výtvarná úloha: Šitá koláž.....	53
3.5.3.1	Anotace.....	53
3.5.3.2	Analýza.....	59
3.5.3.3	Alterace.....	62
4	ZÁVĚR.....	64
5	DISKUZE.....	67
6	RESUMÉ.....	72
7	POUŽITÁ LITERATURA.....	73
8	PŘÍLOHY.....	78
	Příloha I – první výtvarná úloha: Strom.....	79
	Příloha II - druhá výtvarná úloha: Dárek.....	87
	Příloha III - třetí výtvarná úloha: Šitá koláž.....	91

Anotace

Předmětem diplomové práce je tvorba souboru tří učebních úloh výtvarné řady. Námětově čerpají učební úlohy z oblasti techniky patchworku a jejího umělecko řemeslného využití. Navržené učební úlohy autorka sama realizuje, aby získala náhled na jejich konceptualizaci a demonstrovala zpětnovazební funkci reflexe autorské tvůrčí aktivity ve vztahu k didaktické transformaci. Písemná část práce obsahuje stylově historický rozbor fenoménu patchwork, autorskou reflexi vlastní tvorby, didaktickou analýzu navržených a zrealizovaných učebních úloh s oporou v reflektivních bilancích výuky a ve fotodokumentaci žákovské tvorby. Cílem práce je přispět k obohacení a zkvalitnění práce učitelů výtvarné výchovy při přípravě učebních úloh využívajících zvolenou techniku tvorby a demonstrovat reflektivní přístup k vlastní pedagogické praxi.

Klíčová slova: patchwork – quilt – aplikace – výtvarná výchova – výuka - látka

Annotation

The subject of this diploma thesis is a creation of a set of three educational assignments for an artistic series. In terms of topics, these educational assignments are based on the “patchwork” technique and its artistic and artisanal use. The proposed educational assignments are implemented by the author herself in order to gain a perspective on its conceptualization and to demonstrate the feedback function of the reflection of the author’s own creative activity in relation to the didactic transformation. The written part of the thesis contains an artistic and historical analysis of the patchwork phenomena, the author’s own reflection on her own creations, a didactic analysis of the proposed and realized educational assignments based on the reflective evaluations received and on the photographic documentation of the school pupils’ own creations. The aim of this thesis is to contribute to enrichment and improvement of the work of art education teachers in their efforts to prepare the educational assignments using the chosen artistic technique and also to demonstrate a reflective approach to the author’s own teaching practice.

Key words: patchwork – quilt – application – fine art – education - cloth

Úvod

Při výběru svého tématu diplomové práce jsem se snažila nalézt to, co mne zajímá, co je mi blízké a zároveň je pro společnost přínosné.

V poslední době mě velmi zaujala textilní technika zvaná *patchwork*. Technika, která se v současné době v České republice stále více rozvíjí a je využitelná nejen pro umění, ale také pro praktický život (*viz. Mezinárodní výstava patchworku v Praze*)¹. Jedná se o techniku, která má mnoho podob a můžeme pracovat jak s šicím strojem, ručním šitím nebo nemusíme šít vůbec. Na internetových stránkách základních škol jsem objevila, že se techniky patchworku s žáky vyučují, avšak velmi často bez zapojení textilií (*viz. 1. ZŠ Kladno – patchwork z ubrousků*)². To mne přivedlo k nápadu psát o této technice a přiblížit ji v mé diplomové práci jak teoreticky, tak prakticky pomocí didaktického projektu.

Cílem mé práce bylo zrealizovat didaktický projekt o třech učebních úlohách z oblasti techniky patchwork, které rozšíří obzor žáků a obohatí a zkvalitní práci učitelů výtvarné výchovy ve výuce této techniky. Cílem bylo také zjistit, jak budou tuto techniku žáci zvládat a jak ji co možná nejlépe vyučovat.

Má diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První je teoretická, ve které je patchwork nejdříve představen a vysvětlen. Dále je popsán jeho historický vývoj po současnost. Čtenář zde může zjistit, jaké výstavy a dílny patchworku existují a v neposlední řadě se může dozvědět o jednotlivých technikách, jeho vzorech a významech.

Druhá kapitola je praktická, její součástí je didaktický projekt. Je zaměřen na tři techniky patchworku, které jsou s žáky realizovány, dokumentovány a v praktické části analyzovány metodikou 3A. Každý týden jsem se scházela se stejnými žáky za účelem představit zcela novou techniku a zjistit, jak si žáci budou s touto technikou počínat. Projekt vznikl po dobu jednoho měsíce a každá výuka přinesla

---

1 Prague Patchwork Meeting. URL: <http://www.praguepatchworkmeeting.com/cz-ppm-informace.php> [cit. 16. prosinec 2016].

2 Základní škola a Mateřská škola Kladno – Patchwork z ubrousků. URL: <http://www.zsmsvelvarska.cz/druzina/fotogalerie/525/> [cit. 16. prosinec 2016].

nové poznatky, které jsem s žáky průběžně reflektovala. K vytvoření projektu jsem využila svých dovedností v textilní tvorbě a zkušeností z pedagogické praxe.

V závěru mé diplomové práce poukazuji na zkušenosti, které jsem získala z celého projektu a dávám rady a doporučení, které by měli pomoci vyvarovat se případných chyb a nedostatků při pedagogické práci s technikou patchwork. Ty nejzásadnější rozvádím v následné diskuzi, kde také shrnuji míru úspěšnosti všech tří výtvarných úloh techniky patchwork.

1 PATCHWORK – TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vysvětlení pojmu

Název této techniky pochází z angličtiny, kdy *patch* znamená záplata a *work* práce, do češtiny pak bývá patchwork překládán jako *záplatování, klůckování, látání nebo textilní mozaika* (Zenklová, str. 8).

Patchwork je ruční práce, jejíž základní princip spočívá ve skládání a sešívání menších či větších kousků látek v plochu (top), tak, aby vznikl vzor připomínající mozaiku. Většinou se jedná o tvary geometrické, které díky svojí jednoduchosti a stále se opakující základní formě připouští nespočetné variační možnosti. K šití lze použít nejrůznější textilie, záleží čistě na fantazii, zručnosti a hlavně zkušenosti patchworkářky. Nutno říci, že patchwork je technika, o kterou se v současnosti zvyšuje zájem a také snaha co nejvíce ji uplatnit. Člověk ji proto může objevit v oděvu, na kabelkách, šatech, doplňcích, tak především v interiéru v podobě pokrývek, ozdobných přehozů na postele, pohovky nebo křesla, i polštářů, závěsů, rolet, ubrusů, prostírání a také textilních obrazů (Prošková, Bažantová, str. 6).

1.2 Patchwork versus Quiltování

Nedílnou součástí patchworku je tzv. *Quilt*, který celý patchwork doplňuje. Quilt neboli quiltování je prošívání látek ručně nebo strojově do určitého vzoru, jehož význam je jak estetický, tak především užitkový. Pokud hustě proquiltujeme, tedy prošijeme pokrývku, je to nejen velmi krásné, ale především se prodlouží její trvanlivost. Quilt se skládá ze tří vrstev. Ze dvou látek a prostřední výplň tvoří rouno nebo polyester, jehož tloušťka se pohybuje od 0,3 cm až do 6 cm. Optimální tloušťka výplně je přibližně dva centimetry. Pokud je výplň tenčí, přestává mít charakter quiltu a naopak pokud je tlustší, velmi špatně se s ní pracuje u šicího stroje. Patchwork je na rozdíl od quiltu sešívání kousků látek. Patchwork s quiltováním bývá často zaměňován nebo dokonce bývá považován za téměř totéž, jedná se ovšem o dvě odděleně vzniklé techniky textilu. Velmi často se můžeme setkat s kombinací

obou samostatných technik quiltování a patchworku, například když horní vrstva prošívání pokrývky je tvořena patchworkovým topem (*Zenklová, str. 8*).

1.3 Tvar, barva a materiál

Na patchworku je zajímavá obrovská škála tvarů, barev a materiálů, se kterými se můžeme setkat.

Tvar kousku látky je základem pro sestavovaný vzor. Jeho výběr je ovlivněn nejen výtvarným záměrem, dostupností dané tkaniny, ale také jistou symbolickou hodnotou. Právě geometrickým tvarům, které člověka od pradávna fascinovaly a se kterými se v patchworku nejčastěji setkáme, se připisuje velká symbolika. Například čtverec a čtvercová podoba charakterizuje pořádek, solidnost, zakotvení nebo organizovanost. Trojúhelník je symbolem světla – pyramidy - plodnosti, ale také symbolizuje trojici různých jevů, jako například svatou Trojici, minulost – přítomnost – budoucnost a nebo nebe – Zemi – podzemní svět. Kruh symbolizuje nekonečno a neustálý koloběh (*Harmachová, str. 14*).

Geometrické tvary si našly v patchworku svoji oblibu, jelikož sešívání rovných linií je jednodušší. Jak se patchwork vyvíjel, vznikalo mnoho vzorů, které se z těchto tvarů skládali. Nejdříve se sešívaly kousky nahodile, později se sestavil vzor do čtverce (bloku) a z těchto čtverců se složila celá plocha. Nekonečně mnoho variant a barevných efektů je umožněno různými způsoby řazení vzorů, obměnami a střídáním barev.

U barev je třeba si uvědomit, že jejich výběrem určíme celkový charakter díla. Lze pracovat s rozdělením na teplé a studené barvy nebo vycházet z klasického barevného kruhu, kde jsou barvy sousední harmonizující a protilehlé kontrastní. Ve skutečnosti je potřeba naučit se barvy a jejich kombinace cítit. Dobré je také čas od času zaexperimentovat, použít spojení barev, které by člověk normálně nepoužil a zkusit tak něco netradičního nebo na první pohled nepřijatelného. Často se stane, že se patchworkářka nemůže rozhodnout, kterou kombinaci barevných látek použít.

V tomto případě je nejlepší nechat látky vedle sebe několik dní ležet. Pokud není potřeba něco změnit, je výběr v pořádku.

Barva různých vlnových délek má odlišné působení na naši nervovou soustavu. Teplejší barvy jako je žlutá nebo červená mají dlouhé vlnové délky, a proto musí člověk vyvinout více energie na jejich zpracování očima a mozkiem, což je vnímáno jako vzrušení. Naopak studené barvy - modrá, zelená nebo fialová - mají kratší vlnové délky a vyžadují méně aktivity ke svému zpracování. Následkem toho je zklidnění. V patchworku je to o něco složitější. Barvy se v této technice sčítají a vzájemně na sebe působí. Barevné působení je ovlivněno také volbou materiálu a jeho strukturou (*Harmachová, str. 13*).

V materiálu se dává přednost stoprocentní bavlně, která je velmi kvalitní, dá se žehlit a látka je pevná. Krásný a velmi kvalitní je také bavlněný satén. Jeho nevýhodou při technice patchwork je nežehlivá úprava, neboť hrozí otevření stehů. Z tohoto důvodu se příliš nepoužívá na komplikované vzory. Dalším běžným materiálem pro patchwork je flanel nebo barchet. Tyto dvě látky jsou specifické pro svoji hřejivost a vyrábí se z nich především deky. Patchworkářka si ovšem musí dát pozor při výběru vzoru. Pokud se sejde v jednom bodě více než osm látek, vytvoří se asi tak centimetr vysoký šev. Pro zhotovení patchworku se používá taktéž materiál zvaný viskóza, který je velmi jemný a splývavý. Je vhodný hlavně na sukně, šaty nebo halenky. Tento materiál je ale velmi náročný na zpracování, neboť kousky viskózy jsou „jako živé“. Doporučuje se tedy celý materiál ještě před začátkem řezání zpevnit tekutým škrobem. V neposlední řadě můžeme pracovat s přírodním materiálem zvaným len, který je pevný a ze kterého lze vytvořit jak klasické tak moderní dílo (*Harmachová, str.5*). Výběr materiálu hodně ovlivní následná údržba díla. Na závěsné quilty se můžou použít i třepící se materiály, nebudou vystavené častému otěru, jako třeba deky a polštáře.

1.4 Historie quiltování

Vznik quiltování se datuje přibližně před 6000 lety. Účel byl zprvu zcela praktický, aby tkanina déle vydržela, byla odolná vůči tlaku a měla izolační schopnosti. Látky byly na sebe navrstveny a prošívány. Takto prošité několikvrstvé tkaniny se používaly jak k výrobě oděvů, tak především k zateplení obydlí na stěnách i podlahách a též jako ochranné vojenské pomůcky (*Zenklová, str. 9*).

Nejprve šlo o účelnost, avšak brzy se ke slovu dostala i estetika. Prošívání se začalo stávat ozdobným prvkem, který šel ruku v ruce s účelností. Ukázalo se, že pokud se prošívá ve spirálách, kruzích, vlnách nebo diagonálách zvyšuje to pevnost látek více, než základní podélné prošití ve směru tkaní. Dále se mezi látky začala přidávat výplň nebo šňůry, což představovalo ideální spojení funkčnosti s dekorativností (*Zenklová, str. 9*).

Bohužel látky nejsou odolné vůči času, a tak nejstarší díla se nedochovala. Známe je alespoň z různých dobových vyobrazení, jako například rytina na slonovině z období Starého Egypta, která se datuje přibližně na 3400 let před Kristem, zobrazuje jednoho z králů první dynastie, který je oblečen do quiltovaného pláště. 2000 let starý pohřební koberec, který byl nalezen ve 20. století na Sibiři, je tak nejstarší dochovaná památka tohoto druhu (*Zenklová, str. 9*).

Quiltování bylo v Evropě známo již v dobách starověkého Říma. S příchodem středověku se tato technika dočkala obrovského rozkvětu především díky její účelnosti – používala se v boji. Takto prošité oděvy se používaly nejen u lidí, ale také u koní. Oblékaly se pod brnění pro usnadnění jeho nošení na těle a zároveň pro další ochrannou vrstvu. Pro zvýšení odolnosti se látky kombinovaly s kůží a byly prošívány destičkami kovu a rohoviny. Po příchodu střelných zbraní tato technika ztratila smysl a vrátila se k civilnímu využití. Materiál, který byl v tehdejší době nejčastěji používán, byl len, pouze movitější používali hedvábí nebo satén (*Zenklová, str. 9*).

V 18. století se quiltování stalo módním hitem. Především šlo o módní záležitost nejvyšších vrstev, především šlechty a bohatého měšťanstva. Kladl se důraz

na jemnost detailů a vzácné látky, které byly prošívány různobarevnými, zlatými nebo stříbrnými nitěmi v nejsložitějších vzorech. Zanedlouho tento trend vyšel z módy a přesunul se z měst na venkov. Díky své praktičnosti se quiltování velmi rozšířilo a zlidovělo. Koncem 18. století se quiltování začíná prolínat a doplňovat další technikou, která se vyskytovala především u chudých vrstev, a tím byl patchwork (*Zenklová, str. 9*).

1.5 Historie patchworku

Patchwork vznikl před několika tisíci lety ve východních kulturách – v Egyptě, Turecku, Sírii, Persii a Číně. Tuto techniku nikdo od nikoho nepřevzal, vznikla z přirozené potřeby a nutnosti využít i nejmenší kousky tehdy vzácných tkanin a opravovat textilie stávající. Později se ale z nutnosti stala přednost a estetická záležitost. Pro našívání záplaty jsou tak využívány vybrané látky, vylepšují se jejich tvary a zjemňuje se provedení oprav. Záplatování se mění v techniku, která je pojmenována patchwork. Mezi nejstarší dochovaný exemplář patří egyptská královská baldachýnová pokrývka, která je stará přibližně 3000 let a ušitá z kousků barvených gazelích kůží (*Zenklová, str. 10*).

Do Evropy se patchwork dostal s křižáckými výpravami vracejícími se ze Svaté Země, a to v podobě daru panovníkovi, který obsahoval praporece, stany a textilie. Pestré tkaniny se staly velmi oblíbenými, brzy se rozšířily do oděvního průmyslu nebo se použily k výzdobě kostelů. Používaly se velmi drahé látky, které byly prošívány zlatými a stříbrnými nitěmi. Zhotovovaly se velmi složité tvary a vzniklo samostatné umělecké zpracování látek, které si mohli dovolit pouze movitější obyvatelé. Vyšívání aplikace rytíře na koni je nejstarší evropskou dochovanou památkou, která je z 13. století a nachází se v Anglii. Mezi nižší vrstvu obyvatelstva se patchwork šířil také, avšak v méně nákladné formě (*Zenklová, str. 10*).

Původ dnešního klasického nebo tradičního patchworku můžeme najít v 17. století, kdy se začínala osídlovat Amerika přistěhovalci z Evropy. V té době byly pokrývky zhotoveny z několika kusů látek a proštepovány na vrchní straně.

Emigrací Evropanů se tato řemeslná výroba dostává do Ameriky, kde se dále vyvíjí. Díla se stávají předností žen, vzory dostávají různá jména a technika se dědí z generace na generaci (*Prošková, Bažantová, str. 7*).

Než se zavedla v nové vlasti výroba tkanin, používaly se z nouze ty samé deky, které se znovu a znovu záplatovaly zachovanými kusy z obnošených oděvů. Deky se sešívaly nahodile a nepravidelně s jediným cílem - ušít co největší plochu za nejkratší čas. Osadníkům šlo o holé přežití v těžkých chladných podmínkách. Tak vznikla technika zvaná crazy patchwork (*Zenklová, str. 11*).

Později se životní podmínky osadníků zlepšily a s uvolňováním poměrů se kousky nesešívaly nahodile, nýbrž velmi přesně a promyšleně. Zjistilo se, že jednodušší je sešívání rovné linie, což dalo za vznik prvním šablonám, které bývaly zhotoveny do čtvercovitého tvaru a měly jednoduchý vzor. Poté se stavěly do čtverců (bloků), kterými se pokryla celá plocha. Jednotlivé vzory se obměňovaly, střídaly a vytvářely tak nekonečně mnoho možností a efektů pro stále originální vzhled, čímž je americký patchwork známý dodnes. Existuje také nepřeborné množství šablon tradičního patchworku, které na sebe vzájemně navazují a pokaždé utvářejí nový motiv patchworku (*Hilbergová, str. 8*).

I když byl život přistěhovalců lepší a snazší než na začátku, musely ženy stále vykonávat fyzicky náročnou práci v hospodářství a starat se o domácnost. Nezbyvalo jim tedy moc času na šití pokrývek. Na základě toho se ženy rozhodly založit quiltovací sešlosti nazvané „quilting bee“, díky kterým se scházely a šily. Tehdy nešlo pouze o sešívání látek, ale také o výměnu vzorů, vzájemnou pomoc při větších plochách nebo povídání. Jelikož osady žen byly vzdálené daleko od sebe, trvaly tyto sešlosti i déle jak jeden den. Často se na výrobě podílela celá rodina, kdy muži vyráběli šablony ze dřeva a kovu, děti pak navlékaly nitě na jehly (*Zenklová, str. 13*).

Patchworkové deky byly vyráběny k určitým životním událostem a situacím. Nejznámější jsou pokrývky svatební, kdy se tradovalo, že by jich každá dívka měla mít třináct. Dvanáct z nich pro každodenní využití, přičemž ta třináctá je svatební a nejvíce nazdobená. Někdy si svatební pokrývku šila sama nevěsta, jinde bylo

zvykem dostat ji darem od sousedek. Deky se vyráběly také k dalším významným situacím, jako narození dítěte, dovršení dospělosti, životní jubilea, odchod do světa na zkušenou, příchod nového kazatele, rozloučení se s pastorem nebo postavení nového domu. V 19. století se pokrývky zhotovovaly k větším mimořádným událostem, především k založení nového státu jako je Hvězda Arkansasu nebo k poctě významné osobnosti – vzpomínka na prezidenta *W. Harrisona* – Harrisonova růže. Patchwork se zkrátka stal velmi prestižní záležitostí a dovednost této techniky patřila k základním dovednostem tehdejších žen. Velmi se cenila zručnost a nápaditost vzorů i barevných kompozic, které se často kopírovaly. Vzory vycházely z každodenního života, z přírody, z politiky, z bible nebo z inspirace každé patchworkářky. Jména vzorů jsou například Vodní mlýn, Včely a med, Hvězda betlémská, atd. Deky i vzory se dědily z generace na generaci (*Zenklová, str. 13*).

Kreativita a fantazie se v patchworku mohla hojně uplatnit na rozdíl od jiných technik jako například malování, které bylo považováno za trestuhodnou marnotratnost a za nepraktickou techniku. Ve vymýšlení vzorů nebyla pravidla. Především proto se tato práce stala pro mnoho žen velmi oblíbenou, přeci jen mohly dát volnou ruku svým představám. Dodnes mohou Američané vidět patchworkové deky, ve kterých je nejen nápaditost jednotlivých patchworkářek, ale také symbolika a události tehdejších dob. Velmi zajímavá je například souvislost patchworku a první poloviny 19. století, kdy deky sloužily jako tajné kódy při osvobozování černých otroků *Podzemní železnici* (*Zenklová, str. 16*).

1.5.1 Patchwork v příběhu „Podzemní železnice“

V 1. Polovině 19. století panovala ve Spojených státech doba plná obrovských rozporů mezi zeměmi severními, kde lidé bojovali proti otroctví a zeměmi jižními, kde existoval plně rozvinutý otrokářský systém. Mezi otroky patřili černoši, kteří nebyli pokládáni za člověka, byli zbaveni lidských i občanských práv a pracovali celoročně na velkých plantážích. Práce byla velmi náročná, trvala od rána do setmění a kdo ji nesplnil, byl zbičován. Tresty dostávali nejen muži, ale i ženy a děti. Často

se to neobešlo bez úmrtí. V roce 1860 žilo takto na jihu kolem čtyř milionů černochů. Naopak v severních zemích vznikl liberální život bojující proti otroctví (*Zenklová, str. 22*).

Demokratické cítění Američanů ze severních zemí bylo stále více slyšet a rostla také podpora hnutí za zrušení otroctví. Jelikož se podmínky otroctví na jihu v roce 1850 výrazně zpřísnují a stále více přibývá černošských uprchlíků, vzniká tajná organizace pro otroky prchající za lepším životem na sever. Tato organizace se jmenuje Podzemní železnice (*Underground Railroad*). Díky ní se dostalo na svobodu přibližně sto tisíc otroků, přičemž chyceno a vráceno zpět do otroctví jich bylo téměř tři sta (*Zenklová, str. 28*).

Členové této organizace byli především protestanti a svobodní černoši, kteří poskytovali otrokům na útěku potravu, přístřeší, oblečení a směřovali je do dalších stanic a bezpečných zastávek, kde na ně čekali další organizátoři, aby jim ukázali cestu. Uprchlíky čekalo celkem na 250 mil, aby se dostali na vysněný sever, případně až do Kanady. Jelikož se tato činnost velmi tvrdě trestala a všichni riskovali své životy, muselo vše probíhat zcela utajeně. Pomocníci proto měli určitá znamení a jména, která používali tajně. Například „pastýřem“ se nazýval průvodce uprchlíků, „přednosta“ stanice byl člověk starající se o bezpečný úkryt, nebo „kazatel“ byla osoba domlouvající vše kolem útěku. Existovala světelná znamení, signály obsažené v písních nebo určité fráze obsahující šifry, například „náklad brambor, balík, otep dřeva“ znamenal očekávaný příjezd uprchlíků (*Zenklová, str. 34*).

Jedním ze způsobů, jak předejít odhalení, byl také patchwork. Přikrývky obsahovaly tajné kódy, dle kterých se uprchlíci řídili. Existoval určitý počet vzorů, které se na přikrývkách objevovaly v různých barvách a kombinacích. Vyvěšovaly se na okna a ploty domů v určitý domluvený čas. Záleželo hlavně na tom, kde se deka vyskytovala a jaký motiv vzoru obsahovala. Jelikož patchworkovou přikrývkou měl v domácnosti téměř každý, v tehdejší době to byla běžná součást vybavy, nejednalo se o nic nezvyklého (*Zenklová, str. 29*).

Existovalo přibližně čtrnáct patchworkových vzorů, které se používaly jako tajné šifry pro uprchlíky. Každá deka obsahovala jeden vzor, avšak v různých podobách. Záleželo na tom, kde se otrok nacházel. Vzory dohromady tvořily určitý příběh, který byl zašifrovaný v těchto dekách a který zní: „Až Francouzský klíč otočí Kolem vozu, tak s pomocí Tesaře následuj Medvědí stopu lesem. Naplň svůj Koš dostatkem jídla a zásob a vydej se na Rozcestí, kde vykopej základy Srubu. Zaháněč much ti řekne, aby ses oblékl do čisté bavlny a vzal si saténovou Vázanku. Sleduj letící husy a Ptáky ve vzduchu, drž se Opilcovy stezky. Na Plachetnici přepluj velké jezero za zářící Severní hvězdou do Kanady.“ (Zenklová, str. 135).

Příběh Podzemní železnice je v dějinách Spojených států jeden z nejdramatičtějších kapitol, který vypráví o velkém množství otroků, kteří riskovali své životy, aby se dostali na svobodu (Zenklová, str. 28).

1.6 Patchwork v současnosti

Začátkem 20. století byl zaznamenán pokles zájmu o všechny typy ručních prací, které nahradily stroje a nové technologie. Tato situace netrvala naštěstí dlouho. Po necelém půl století přišla změna. Začala být vyhledávána originalita a osobitost díla, která u průmyslově vyráběného zboží chyběla. Ruční techniky patchworku a quiltování se tak staly velmi oblíbené a vyhledávané (Zenklová, str. 18).

Patchworkový boom probíhá především ve Spojených státech, kde vzniká mnoho patchworkových výstav, sdružení, dílen, festivalů a událostí. Například k 5. výročí tragické události z 11. září 2001 byla na Newyorské univerzitě uskutečněna výstava k památce obětem teroristického útoku. Hlavním dílem byl quilt o rozloze tisíc pět set metrů čtverečních, na kterém pracovalo přes tři tisíce lidí z osmnácti zemí. Od roku 1994 probíhá každoročně statistický výzkum, který se zabývá otázkami fenoménu patchwork.

Od 70. let 20. století se patchwork rozvíjí ve velkém také v Evropě. Zájem je nejen o tradiční techniky, tak i o ty zcela moderní. V současnosti se vyvíjí stále nové nezvyklé postupy, techniky i vzory, které jsou pojmenovány podle filmu, seriálu,

události, místa, osoby a tak dále. Jako příklad uvedu seriál Star Trek, ke kterému vznikl stejnojmenný vzor. Patchworkem vznikají především deky, přehozy, polštáře, tašky, oděvy, ale také textilní obrazy na zeď (*Zenklová, str. 20*).

Na patchwork má vliv nejen dostupnost materiálu, která se v poslední době velmi zlepšila, ale také jednotlivé národy. Například u Němců můžeme pozorovat řád a preciznost, naopak u Holanďanů volnost, Francouzi uplatňují velmi kreativitu a fantazii a Kanadáné zachovávají jednoduchost (*Zenklová, str. 21*).

Pokroku v patchworku napomáhají dostupné časopisy, knihy, on-line kurzy a mnoho inspirace na internetu. V Čechách vycházejí časopisy *Marina Quilt* a *Švadlenka*. Pod hlavičkou *Diana* vychází přeložený časopis z německého jazyka patchwork. Také časopis *Burda* občas vydá speciály věnované této technice.

1.7 Techniky patchworku

Sešívát kousky látek může člověk několika způsoby za pomoci několika technik. Nejzákladnější dělení je na práce klasické a moderní.

Klasický patchwork je většinou opakování se jednoho nebo více vzorů po celé patchworkové ploše. Vzory na sebe navazují a jsou obměňovány způsoby jejich řazení. Například zleva doprava a naopak, shora dolů a naopak, nebo mohou být položeny i nakoso.

Moderní patchwork využívá kontrastní barevnice látek, materiálů a vzorů, které na sebe nemusí navazovat v pravidelném sledu. Moderní díla jsou tvořena originálním způsobem a jejich zpracování není jen krejčovské řemeslo.

Mezi klasický patchwork můžeme zařadit techniky jako *Americký patchwork*, *Primitiv art quilt*, *Bargello*, *Seminole*, *Rag Quit*, *Mesh work* -*Japonský proplétaný patchwork*, *Japonský skládaný patchwork*, *Technika šití přes papír* a v neposlední řadě *Anglický patchwork*.

Americký patchwork je sestaven ze čtverců (bloků), které jsou zhotoveny s určitým vzorem. Šablona se vzorem se obkreslí na látku, vystřihne se s přídávkem na švy a za pomoci jednoduchého předního stehu se dílky sešívají k sobě. Tuto techniku lze

šít ručně i strojově. Americký patchwork je velmi zajímavý z hlediska historie, barevnosti a tvaru jednotlivých bloků. Pro patchworkářky amerických osad nešlo jen o scházení se za účelem tvořit, ale bylo to spojené s povídáním, zpíváním a vskutku tvůrčím konáním. Pro základní tvar bloků, kterým byl a dodnes je čtyřúhelník, byla údajně rodinná bible. Vzory se různě vylepšovaly, předávaly dál jejich podoby a s tím i historky o jejich vzniku a tvůrci. Pro snazší domlouvání nad společnou prací byly bloky pojmenovány, což dalo za vznik stovkám bloků, které mají svá jména (*Harmachová, str.6*) (viz. *Ilustrace 1*).³

Ilustrace 1: Americký patchwork (Monique Dillar)

Ilustrace 2: Primitivní umělecký quilt (Jan Patek)

Do amerického patchworku řadíme především *American traditional a primitivo art quilt* (viz. *Ilustrace 2*)⁴, což jsou malé topy ušity strojovou nebo ruční technikou našívání (aplikace) a poté jsou spojeny do výsledného topu pomocí spojovacích dílů, které tvoří většinou motiv Letící husy, Cop, apod. Zpravidla se jedná o klasické vzory, které jsou zmenšené. Jedná se o patchworkovou techniku, která je tvořena jednotlivými bloky, skládajícími se z národních znaků jako jsou vlajky, hvězdy, trikolory. Vyznačují národní hrdost.

Velice oblíbené jsou kombinace patchworkových technik ručních i strojových ve spojení s výšivkou. Známymi autorkami jsou *Anni Downs* a *Lynette Anderson*. Námětem pro tvorbu je především inspirace z přírody jako motýli, západ slunce, ptáci nebo zahrady (*Downs, str.10*). Doplněním pak mohou být i dřevěné knoflíky, výřezy nebo látkové butonky. Kombinace materiálů, například filc, bavlna, flanel nebo vlněné sukno, jsou také velmi oblíbené (*Anderson, Country Cottage Quilting, str. 9*).

3 Monique Dillar – American patchwork – Quilting Mystery Quilt. URL: <https://cz.pinterest.com/pin/AR8HP7KK8pamUdQT11E5U4UDqlGg5FARs1ImE9w4pgK6Ct9Euy5Vfa0/> [cit. 30. prosinec 2016].

4 Jan Patek Quilts. URL: <http://janpatekquilts.goodsie.com/santa-claus-lane-pattern> [cit. 30. prosinec 2016].

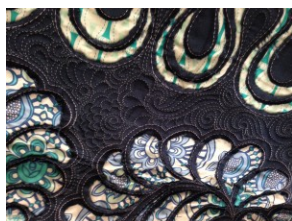
1.7.1 Ruční šití

Mezi ruční šití řadíme techniky, které vyžadují větší jemnost, většinou se jedná o menší práce. Patří sem například *Havajská aplikace*, *Reverse aplikace*, *Keltské uzle*, *Japonský proplétaný patchwork*, *Japonský skládaný patchwork* nebo *Anglický patchwork*.

Pokud aplikujeme pozadí, nazýváme to *Havajská aplikace*. Jedná se o našívání okolních látek na látku spodní tak, aby z ní vyšel určitý vzor. Havajská aplikace se zabývá především oblými tvary, jako je například vzor květin (viz. *Ilustrace 3*) od *Oldřišky Smékalové*, lektorky a patchworkářky v České Třebové.⁵

Ilustrace 3: Havajská aplikace (Oldřiška Smékalová)

Ilustrace 4: Reverse aplikace (Angela Walters)

Reverse aplikace je aplikace pozadí, tedy svrchní látka ztvárňuje pozadí a spodní látka nám vytváří určitý objekt. Opakem je *anglický patchwork*, kde se šije na podkladovou látku, která tvoří klasický pozadí. U *Reverse aplikace* jsou tvary především rovných linií (viz. *Ilustrace 4*).⁶

Keltské uzle znamenají našívání šikmého proužku do nekonečného uzle, který nemá konec. Existuje mnoho návrhů těchto uzlů, které jsou různým způsobem zakroucené, avšak mají pravidelný vzhled a svá pravidla (viz. *Ilustrace 5*).⁷

Ilustrace 5: Keltské uzle (Jana Dušková)

Meshwork neboli *Japonský proplétaný patchwork* je technika, při které dochází k proplétání předem připravených proužků látek. Proplétáním lze vytvářet nejen jednoduchou „plátňovou“ vazbu, ale také složitější vzory, jako například hvězdy, padající kostky nebo vlnovky. Tato technika se využívá především pro tašky,

5 Klub Červenka – Dílny klubu Patchwork. URL: <http://ctrebova.cz/klubcervenka/view.php?cisloclanku=2011030003> [cit. 16. prosinec 2016].

6 Angela Walters – Quilting is my therapy. URL: <http://www.quiltingismytherapy.com/2013/11/04/the-quilt-it-up-cut-it-up-quilt/> [cit. 30. prosinec 2016].

7 Jana Dušková – Keltský uzel. URL: <http://www.patchworkjana.cz/courses/29> [cit. 30. prosinec 2016].

Ilustrace 6: Japonský proplétaný patchwork (Joana Teo)

prostírky nebo polštářky. Jedná se o metodu ručního šití (viz. ilustrace 6).⁸

Japonský skládaný patchwork se dá šít jak ručně, tak strojově. Jedná se o čtverečky látek, které se v určitých místech překládají a drobným ručním stehem se zafixují

Ilustrace 7: Japonský skládaný patchwork (Andrea Votrubcová)

do určité podoby (viz. Ilustrace 7).⁹

Jako tradiční patchwork bývá označován *Anglický patchwork*, protože je nejvíce podobný mozaice. Nejdříve se připraví šablony z papíru, které

Ilustrace 8: Anglický patchwork (Lizzie Broderie)

mají tvar trojúhelníků, kosočtverců, šestiúhelníků, lichoběžníků a podobně. Šablony se obalí látkou a čalounickým matracovým stehem se ručně sešívají, nejdříve každý zvlášť a poté k sobě. Jde o časově velmi náročnou techniku, jelikož není možno použít šicí stroj. Výhodou je možnost použít různě pružný, silný a klouzavý materiál, což mnoho jiných zpracování nedovoluje (Alexandrakisová, str. 10).

S touto technikou krásně pracuje patchworkářka *Lizzie Broderie* (viz. Ilustrace 8).¹⁰

1.7.2 Strojové šití

Bargello - jedná se o techniku, kdy se nejprve něco sešije, poté se to rozřeže a nakonec se to opět sešije. V případě *Bargella* se jedná o sešité pruhy, které se rozřezají v různých šířkách a po řadách se při opětovném sešívání řádky posouvají (viz. Ilustrace 9), vytvořené od *Hannah* - designérky žijící v Lancasteru, která se patchworku věnuje již přes třicet let.¹¹

Ilustrace 9: Bargello (Hannah)

8 Joana Teo – Montagem do Meshwork. URL: https://www.flickr.com/photos/joana_teo_patchwork/5889575468 [cit. 30. prosinec 2016].

9 Patchwork – Andrea Votrubcová. URL: <http://www.patchwork-aja.cz/cz/page/26300/vyzkousejte-si-patchwork-s-fotopostupem-v-navodu-krok-za-krokem.html?detail=32527> [cit. 30. prosinec 2016].

10 Lizzie Broderie . URL: <https://www.flickr.com/photos/27001012@N00/6142464281/> [cit. 30. prosinec 2016].

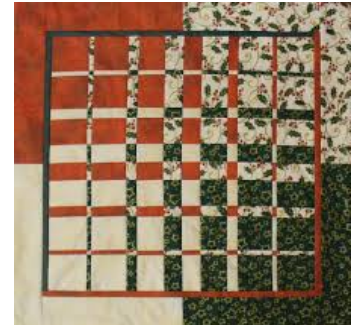
11 Color Wheel Bargello Quilt. URL: <https://www.amishcountrylanes.com/Pages/hs608.shtml> [cit. 28. prosinec 2016].

Ilustrace 10: *Seminole* (Lynne Tyler)

Další technikou pro šití na stroji je technika *Seminole*, která je téměř totéž co *Bargello*. Jediný rozdíl je ten, že se proužky rozřezávají pravidelně i pod různými úhly (30°, 60°), nikoli volně (viz. Ilustrace 10).¹²

Konvergence patří mezi strojové techniky. Nejdříve se nepravidelně nařezají svisle i vodorovně pruhy ze čtyř látek. Tyto pruhy se následně zpřeházejí a sešívají dohromady (viz. Ilustrace 11).¹³

Ilustrace 11: *Konvergence* (Renata Endlmanová)

Ilustrace 12: *Watercolor* (Karin Jordan)

Watercolor je sešívání poskládaných čtverečků do obrazce podle sítě (viz. Ilustrace 12).¹⁴

Sešíváním navazujících obrazců se nazývá technika *Rag Quilt*. Sešívá se vždy vrchní látka, výztuha i spodní látka najednou a přiznané švy se nastříhají a praním se vytřepí. Této technice se věnuje také bývalá učitelka ve třech státech Ameriky *Patricia Dunn* (viz. Ilustrace 13).¹⁵

Ilustrace 13: *Rag quilt* (Patricia Dunn)

Technika šití přes papír neboli *Paper piecing* se považuje za nejpřesnější patchworkovou techniku. Nejdříve se nakreslí šablona na průhledný papír, vystříhnout se požadované dílky z látek a poté se vždy přiloží látka, šablona se otočí a přešije se na koncích. Takto se to opakuje u všech dílků látek a na závěr se papír z výsledného díla vytrhá. Této technice se velmi pečlivě věnuje například

12 The Patchery Menagerie – Seminole Patchwork. URL: <http://patcherymenagerie.blogspot.cz/2008/06/seminole-patchwork.html> [cit. 30. prosinec 2016].

13 Český patchwork – Renata Endlmanová. URL: <http://www.artquilt.eu/ubrussy/konvergence> [cit. 30. prosinec 2016].

14 Karin Jordan. URL: <https://cz.pinterest.com/pin/359654720227154042/> [cit. 30. prosinec 2016].

15 Patricia Dunn – How to make a rag quilt. URL: <http://patriciaspatchwork.blogspot.de/2014/04/how-to-make-rag-quilt.html> [cit. 16. prosinec 2016].

Ilustrace 14: Paper piecing (Carol Doak)

patchworkářka a lektorka Carol Doak (viz. Ilustrace 14).¹⁶

V neposlední řadě bych ráda uvedla techniku *Flick-flack*, která je šitá na stroji a velmi zajímavá. Jedná se o bloky, které jsou sešité čtverci a olemované burdou. Tyto bloky se poté rozřezou na koso podle šablony a znovu se sešijí. Výsledkem je top sestavený z větrníků (viz. Ilustrace 15).¹⁷

Ilustrace 15: Flick-flack (Valéria Orosco)

1.7.3 Ruční a strojové šití

Některé techniky mohou být zhotovené jak ručním šitím, tak i na stroji, je na patchworkářce, jaký způsob si zvolí. Mezi tyto techniky řadíme například *Crazy patchwork*, *Art quilt*, *Cube quilt*, *American traditional primitive quilt*, *Trapunto*, *Babiččina zahrádka* nebo *Redwork*.

Pod *Anglickým patchworkem* vznikla samostatná kapitola tzv. *Viktoriánský crazy patchwork*. Toto pojetí je asi nejbližší kolážím. Jedná se o sešívání nepravidelných dílků látek, které jsou doplněny ozdobnými stehy, korálky nebo knoflíčky jako v případě *crazy patchworku* od Jany Gellerstedty¹⁸ (viz. Ilustrace 16). *Crazy patchwork* předcházela modernímu patchworku (*Harmachová, str. 5*).

Ilustrace 16: Crazy patchwork (Jan Gellerstedt)

Technika *Art quilt*, která patří mezi moderní techniky, nabízí nekonečné možnosti tvorby, materiálů a barev. Je jen na vás, jak si kousky látek uspořádáte a jak tvůrčí budete k vytvoření chaosu v ploše. Této technice se věnuje také Maria Elkins¹⁹ (viz. Ilustrace 17).

Na rozdíl od *Cube quilt*, který patří mezi klasické, je možné sešívání dílků látek nejčastěji trojúhelníkovitého

Ilustrace 17: Art quilt (Maria Elkins)

16 Carol Doak – Paper piecing. URL: <http://www.caroldoak.com/weblog/> [cit. 16. prosinec 2016].

17 Valérie Orosco – Retalhomania. URL: <http://flickeflu.com/photos/26089211@N06> [cit. 30. prosinec 2016].

18 Jan Gellerstedt – Crazy quilt. URL: <https://cz.pinterest.com/pin/152066924898578309/> [cit. 16. prosinec 2016].

19 Maria Elkins – Windblown. URL: <http://mariaelkins.com/2011/05/windblown/> [cit. 30. prosinec 2016].

Illustrace 18: Cube quilt
(Sara Nephew)

tvary tak, že vznikne iluze 3D. V podání kontrastních barev má ale vzhled hodně moderního patchworku (viz. Ilustrace 18).²⁰

Trapunto (viz. Ilustrace 19)²¹ je další technika, která se dá šít nejen v ruce, ale také na stroji. Jedná se o prošití látek do určitého tvaru, který se vycpe, čímž se plasticky ozdobí celý top

Illustrace 19: Trapunto
(Kathleen Quilts)

(Owenová, str. 32).

Babiččina zahrádka (viz. Ilustrace 20) je aplikace, kdy se používají papírové šablony tvaru

Illustrace 20: Babiččina zahrádka (foto vlastní)

šestihranu. Ty nejprve vystříhneme, poté je přiložíme na látku, přišpendlíme a vystříhneme požadovaný tvar podle šablony s přídatkem na švy. Švový přídavek se poté postupně přehne přes hrany šablony do rubu a konce látky sešijeme. Na konec všechny šestihrany spojíme. Je možné šít ručně menší top nebo na stroji větší provedení (Švadlenka, str. 12).

Na rozdíl od crazy patchworku, který byl znám především pro bohatší obyvatelstvo, je tu ještě redwork (viz. Ilustrace 21)²², který byl populární mezi středními vrstvami obyvatel. Jedná se o tradiční jednoduchou výšivku především červené barvy na bílém podkladu (Švadlenka, str. 28). Výšivka je potom zakončena libovolnou patchworkovou technikou v červeno bílé barevné kombinaci.

Illustrace 21: Redwork
(Rosalie Quinlan)

V současné době existuje několik desítek technik patchworku a vznikají další a další. Je jen na patchworkářce, kterou techniku bude preferovat a kterou aplikaci na ni použije. Existuje mnoho druhů aplikací jako je

20 Sara Nephew – Cube quilt. URL: <http://your-craft.co/2014/01/14/hollow-cube-scrappy-quilt-made-from-sara-nephews-big-book-of-building-block-quilts-42-x-59/> [cit. 30. prosinec 2016].

21 Kathleen Quilts – Trapunto. URL: <https://kathleenquilts.com/2016/06/24/free-motion-friday-night-sky-quilt-blocks/> [cit. 30. prosinec 2016].

22 Rosalie Quinlan designs – It's Redwork.Christmas. URL: <http://rosaliequinlandesigns.typepad.com/rosaliequinlandesigns/2008/06/its-a-redwork-christmas.html> [cit. 30. prosinec 2016].

například strojová, strojová ozdobná, strojová s konturou, ruční podhrnutá, ruční s pomocí zažehlovacího viselínu, ruční podhrnutá pomocí zažehlovacího i nezažehlovacího viselínu nebo keltské uzly.

1.7.4 Falešný patchwork

Samostatnou kapitolou je tzv. *falešný patchwork*, který je mnohem jednodušší, než patchwork klasický, a možná proto je tak oblíbený. Tato technika se od běžného patchworku liší především tím, že se nic nemusí šít. Základem všeho jsou polystyrenové tvary, které se zdobí látkami nebo stuhami. Existuje několik technik pro takové zdobení, například *nařezávací technika*, *skládaná artyčoková technika* nebo *vpichovací technika* (viz. *Ilustrace 22,23,24*).

Ilustrace 22: Nařezávací technika (foto vlastní)

Ilustrace 23: Artyčoková technika (foto vlastní)

Ilustrace 24: Vpichovací technika (foto vlastní)

1.8 Pomůcky

Pro patchwork existují dnes již speciální pomůcky, které jsou pro tuto techniku nezbytné. Mezi ně patří: rotační řezák, řezací podložka, patchworkové pravítko v centimetrech i palcích (většina návodu je převzata s americkou mírou – palce, inche). Nutnou součástí vybavení jsou i pomůcky na ruční a strojové šití. Dodnes jsou patchworkářky, které na strojové šití stále používají staré šlapací stroje. Velké množství šicích strojů je již specializované na šití patchworku a hlavně na quiltování (quiltovací rámy), které většinu práce usnadňuje.

1.9 Výstavy patchworku

Ve světě existuje mnoho vernisáží a výstav zaměřených na patchwork a stále jich přibývá.

Mezi největší světovou výstavu patchworku a quiltování patří „*The Festival of Quilts*“, která se koná v Anglii ve městě Birmingham. Je zde přes tři sta vystavovatelů z celého světa, koná se tu největší soutěž quiltů na světě a také stovky workshopů, speciálních lekcí a pořadů promítaných ve třech programech. Součástí takto velké výstavy jsou také honosné večere, představení nebo koncerty.²³

Největší evropská výstava se koná ve Francii již od roku 1994, přičemž v roce 2012 měla poprvé své zastoupení na výstavě i Česká republika. Vystavuje se ve čtyřech vesnicích a to v Sainte-Marie-aux-Mines, Saint-Croix-aux-Mines, Lièpvre a Rombach-Le-Franc. Městečka jsou velmi blízko u sebe, takže člověku nedělá problém všude dojet autem nebo může využít kyvadlovou autobusovou dopravu. Výstavy probíhají v kostelích, muzeích, školách, divadlech i v chrámech. Konají se také semináře, přednášky, soutěže nebo kurzy.²⁴

V České republice patří mezi nejznámější mezinárodní výstava v Praze „*Prague Patchwork Meeting*“, která se koná od roku 2006 vždy na jaře. Na ní jsou nejen vystavovatelé a prodejci ze všech koutů světa, ale také zde probíhají kurzy patchworku, soutěže nebo workshopy se světově známými lektory. K výstavě patří obchodní plocha dvou tisíc metrů čtverečních s nejširší nabídkou všeho, co patří k textilní tvorbě.²⁵ Nesmíme zapomínat na výstavy jednotlivých patchworkářek a patchworkových sdružení.

---

23 The Festival of Quilts 2017. URL: www.thefestivalofquilts.co.uk [cit. 30. prosinec 2016].

24 Patchwork – 23. European Meeting. URL: www.patchwork-europe.eu [cit. 30. prosinec 2016].

25 Prague Patchwork Meeting. URL: www.praguepatchworkmeeting.com [cit. 30. prosinec 2016].

2 PATCHWORK A VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Tato kapitola se věnuje propojení obsahovosti fenoménu patchwork s praxí ve výtvarné výchově. Zabývá se otázkou: „*Jak didakticky uchopit obsah techniky patchwork, aby žáky bavil?*“ a tím, jaké existují poznatky o žácích. Čtenář se zde také dočte, jak lze žáky ve výtvarné výchově k patchworku motivovat nebo jak by mohla vypadat hodina výtvarné výchovy.

Technika patchwork se ve výukách výtvarné výchovy téměř nevidí, žáci ji málokdy znají a většina z nich neumí s textiliemi vůbec pracovat. Přitom to není tak dávno, co práce s textiliemi byla na základních školách povinná (*viz. Josef Veselý – Všichni školou povinni*)²⁶. Především to byly dívky, které se učily základní stehy a šily ručně nebo na strojích všelijaké oděvy, polštáře nebo příkrývky. Když dívky vycházely z posledního ročníku základní školy, mívaly již mnoho ušitých oblečení, které v tehdejší době nebylo mnohdy k sehnání. V současné době, kdy je všude oblečení dost, se velmi zapomíná na tuto, dnes již pro někoho zbytečnou, dovednost, která je důležitá nejen pro rozvoj lehké motoriky u žáků, porozumění práci s textiliemi, ale také k celkovému rozšíření výtvarného horizontu.

Pokud chceme techniku patchwork vyučovat, nesmíme zapomínat na obtížnost jednotlivých technik v závislosti na věkové skupině žáků. Vyučující se musí snažit vybrat takovou techniku, kterou by měli žáci zvládnout na základě svých předešlých zkušeností ve výtvarné výchově. Patchwork má mnoho co nabídnout. Ačkoli se zaměřuje především na ruční a strojové šití, existují také techniky bez jehly, které jsou známé také pod názvem *falešný patchwork*, který není tak náročný a zvládnou ho i menší žáci.

Patchwork je textilní technika, která předpokládá, že žák umí s látkami pracovat. Pokud žáci nemají zkušenosti s textiliemi, je žádoucí, aby je na to učitel připravil. Měli by znát, jak se látka chová při stříhání, jak se pracuje s pružnými nebo

---

26 Josef Veselý – 544. schůzka: Všichni školou povinni. URL: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/544-schuzka-vsichni-skolou-povinni--203984 [cit. 16. prosinec 2016].

krabatíci se látkami a jaká je práce s pevnými a slabými látkami. Na to se mohou připravit například tvorbou koláží nebo maňásků a nejrůznějších loutek.

Ve výuce patchworku a celkové výtvarné výchovy je velmi důležité, aby práce žáky bavila. Zadání takové úlohy musí žáky zaujmout, namotivovat a vybídnout k samotné tvorbě. Velikou roli zde hraje učitel, který by měl srozumitelně, přehledně, avšak zábavnou formou představit a popsat techniku patchwork. Aby se žáci zaujali pro danou techniku, je skvělé jim ukázat hotové výrobky, které si mohou osahat a prohlédnout, nebo připravená prezentace s obrázky výtvorů této techniky. Velmi vhodné je zapojit příběh Podzemní železnice například tím, že si žáci navrhnu své symboly ke svému příběhu. (viz. str. 9) Učitel je může také rozdělit do skupin a dát jim kvíz na historii patchworku. Tvůrčích nápadů je opravdu mnoho, avšak nezáleží jen na učiteli, ale také na žácích a vzájemné komunikaci. Učitel by měl především názorně předvádět ve třídě vše, co bude chtít poté po žácích. Ti by se měli nejen teoreticky, ale také prakticky dozvědět, co se po nich očekává a jaká kritéria musí splnit.

Všechny techniky patchworku vyžadují především pečlivost a přesnost, což jsou dvě vlastnosti, kterým žáci na druhém stupni základních škol nepřikládají větší pozornost. Je tedy lepší, zadávat úlohy spíše jednodušší, u kterých jsme si jisti, že je žáci zvládnou. Pokud je chceme naučit techniky ručního šití, které se řadí mezi obtížnější, doporučuji pracovat s menší plochou, větší by žáci nemuseli zvládnout nebo by je technika mohla přestat bavit. Velmi vhodnou metodou výuky je v tomto případě projekt, na kterém se podílí celá třída a ze všem výsledných děl se poté udělá například dečka, která se může vystavit ve třídě.

Motivace od učitele je asi jedna z nejdůležitějších součástí celé výuky. Je důležité, aby žáky zaujal a navnadil k práci s technikou patchwork. Z pohledu učitele existuje ve výtvarné výchově několik možností, jak lze k patchworku žáky motivovat. Velmi častou motivací je motivace slovní, kam se řadí příběh, vlastní názor vyučujícího, hudební nahrávka, motivační rozhovor, atd. Tato motivace je mezi pedagogy velmi oblíbená, protože ji považují za dostupnou a také zajímavou. I já jsem ji ve své

pedagogické praxi využila (*viz. příloha I, II, III*). Druhou motivací je motivace názorná, kde si žáci mohou prohlédnout výtvarnou techniku nebo tvorbu nějakého autora naživo i například na videu. Tento druh motivace potřebuje přípravu od učitele, který si musí danou tvorbu nebo výtvarnou techniku pro žáky připravit, popřípadě přinést do výuky. Tato motivace se mi velmi líbí a také jsem ji využila v mé pedagogické praxi (*viz. příloha I, II, III*). Žáci mohou názorně vidět, co se od nich očekává a rychleji si v dané technice porozumíme. Důležité je využít ji tak, aby žáky v co možná nejmenší míře mohla ovlivnit k vyjádření vlastní představy. Motivace na základě prožitku dítěte, kdy se na ní samo aktivně podílí, je další možnost, jak může učitel žáky k patchworku motivovat. Jedná se o estetický zážitek, návštěvu výstavy patchworku, motivaci hrou nebo dramaticky vedenou motivaci, kdy se žák vžije do nějakého příběhu nebo situace. V patchworku je to možné například na příběhu podzemní železnice. Tato motivace je pro vyučujícího těžká, jelikož zahrnuje pečlivou přípravu a flexibilitu. Učitel musí také často improvizovat a přizpůsobovat se žákům. Další je motivace vlastním výtvarným materiálem, kde žáci poznají něco netradičního nebo neznámého, například materiál. V technice falešného patchworku je to především polystyren a látky. Motivace se mohou prolínat a navazovat na sebe, čímž zvýšíme jejich účinnost. Příkladem je motivace slovní a názorná, kdy učitel něco vypráví a k tomu pouští video o postupu dané techniky nebo ukazuje výtvary (*Požárová, str. 24*).

Žáci druhého stupně základních škol se mohou nacházet v období tzv. krize dětského výtvarného projevu, což má za následek často vysokou sebekritičnost a dokonce až absolutní nechuť cokoli vytvářet. Při mých prvních praxích, kdy jsem ve výuce výtvarné výchovy od žáků poprvé zaslechla, že jim výtvarná výchova v životě k ničemu nebude, jsem si uvědomila, že jsme to právě my učitelé, kteří bychom měli žáky přesvědčit o tom, že výtvarná výchova má smysl. Bohužel nejen žáci, ale také mnoho rodičů a pedagogů považují výtvarnou výchovu za vedlejší a nekladou na ni takový důraz ani při známkování. Berou tento předmět za oddechový. Avšak ve výtvarné výchově nejde pouze o to, aby se žák naučil

správně držet tužku, štětec nebo stříhat nůžkami, cíle výtvarné výchovy jsou daleko složitější a bohatší.

Tvořivé činnosti jsou pevně spjaty s procesy tvorby, recepce a reflexe. Hlavním přínosem výtvarné výchovy je zážitek z tvorby. Nejde přece jen o samotný výsledek, ale především o průběh činnosti. Žáci by se měli učit symbolicky vyjadřovat, poznávat a také citlivě vnímat nejen sebe, ale také svět a to prostřednictvím uměleckých zážitků, které vycházejí z vlastního tvořivého projevu. (*Slavík, str. 13*)

Výtvarná výchova by neměla být hodinami, kdy se učitelé snaží naučit žáky tvořit kopie uměleckých děl, ale jde spíše o to, aby si děti vyzkoušely nové techniky a postupy k vytvoření svého originálního díla. Není tedy důvod omezovat hodiny výtvarné výchovy pouze na kreslení a malování, ale je vhodné zapojit do výuky co nejvíce kreativních činností. Jednou z takových činností jsou textilní výrobky, do kterých spadá i patchwork. Pro žáky je patchwork zajímavý a přínosný jak z hlediska historie (*viz. str. 5*), tak samotné tvorby. Technika patchworku rozvíjí fantazii dětí, obohacuje učivo o zásobu nových slov, učí žáky pracovat s bodem, linií, tvarem, barvou a materiálem (*viz. str. 4*), dává výtvorům dětí konkrétní uplatnění a v neposlední řadě učí žáky řešení problémů (*Janečková, str. 24*).

Pro práci s textiliemi ve výtvarné výchově je velmi vhodný tzv. *falešný patchwork*, (*viz. str. 19*) který pracuje s textiliemi velmi hravou a nenáročnou formou. Také ruční šití je vhodné zařadit do výuky, avšak jedná se o náročnější techniku, pro kterou je dobré zvolit jednodušší úlohu. Pokud jsou žáci zruční a mají o techniku zájem, je možné se zaměřit na detaily jednotlivých technik, postupně úlohy ztěžovat nebo vytvořit určitý projekt, na kterém by se pracovalo společně a delší období, například ušití deky. Nakonec je na pedagogovi a žácích, kterou techniku zvolí a která technika jim bude vyhovovat nejvíce. Možností, jak si „hrát“ s patchworkem je nekonečně mnoho a ve výuce by určitě tato technika neměla chybět.

3 DIDAKTICKÝ PROJEKT – PRAKTICKÁ ČÁST

V této kapitole jsou zachyceny mé vlastní úvahy o tom, kde budu daný projekt vyučovat, za jakých okolností bude výuka patchworku probíhat, zda něco nevyšlo a proč. Dále je zde charakterizována třída, ve které se patchwork vyučoval, obavy, které měla učitelka výtvarné výchovy před začátkem samotného vyučování a celkový koncept didaktického projektu. Jednotlivé výukové jednotky jsou zde popsány z hlediska metodiky „3A“ – anotace, analýza a alterace. (*Janík, Slavík, Najvar, str. 218*)

3.1 Výběr třídy

Na úplném začátku, kdy jsem si vybrala téma patchwork a začal se připravovat didaktický projekt, jsem se zabývala otázkou, kde bude výuka vlastně probíhat. Začala jsem uvažovat, kde by výuka patchworku byla nejvhodnější. Bylo pro mě důležité, aby se jednalo o třídu žáků druhého stupně základní školy, která má výtvarnou výchovu minimálně dvě vyučovací hodiny týdně a jsou v ní děvčata i chlapci. Takovou třídu nebylo jednoduché najít nejen proto, že vyučující měl často s žáky rozjetý výtvarný projekt a začínat nic nového nechtěl, nebo mnoho tříd na druhém stupni mělo jen jednu vyučovací hodinu výtvarné výchovy týdně, což je velmi málo času. Pokud chceme žáky na danou techniku pečlivě připravit, zahrnout do výuky reflexi a motivaci, je více než nutné, aby měla výuka minimálně devadesát minut. Také jsem chtěla, aby se mi výuka patchworku nekryla s prezenčním studiem na vysoké škole. Jelikož pocházím z Plzně a také zde bydlím, hledala jsem z časových důvodů v tomto městě. Naskytla se mi příležitost učit 7. třídu na základní škole v Plzni, která splňovala moje požadavky.

3.2 Charakteristika třídy

Když jsem zjistila, jakou třídu budu učit, ihned jsem se chtěla sejit s učitelkou výtvarné výchovy, která žáky této třídy vyučuje, abych se o nich dozvěděla více

informací a mohla se na ně lépe připravit. Společná konzultace proběhla přibližně dva týdny před začátkem mé výuky.

Třída se skládá z dvaceti sedmi žáků, z toho je patnáct děvčat a dvanáct chlapců. Třída má výtvarnou výchovu dvě vyučovací hodiny týdně a paní učitelku výtvarné výchovy mají prvním rokem, tedy stále se navzájem poznávají. Dozvěděla jsem se, že třída patchwork nikdy nezkoušela a je to tedy nejen pro žáky, ale také pro učitelku rozšíření výtvarného horizontu a zároveň milé zpestření výtvarné výchovy. Žáci jsou prý zruční a ve škole se řadí k hodnějším třídám. Dále mi paní učitelka dala praktické tipy, které mi mohou být v komunikaci a v práci s žáky ku prospěchu. Například jsem dostala radu, na které žáky bych si měla dávat větší pozor. Vyučující o patchworku již slyšela, proto se velmi těšila, až si po mé výuce techniku doma také vyzkouší. Dohodli jsme se na průběhu výuky, která bude probíhat za stálého dozoru učitelky. Také jsem se zajímala, zda se ve třídě nachází promítací plátno pro možnost zapojení do výuky také prezentací. Učitelka mě vzala do třídy, aby mi vše názorně ukázala a já si mohla lépe představit, v jaké třídě budu se žáky pracovat. Nezbytná okolnost, kterou jsem potřebovala ke kompletnímu záznamu z výuky, byla fotodokumentace. Paní učitelka neměla žádné námitky k tomu, abych si přivedla kamarádku, která bude vše fotografovat.

3.3 Koncept didaktického projektu

Didaktický projekt se skládá ze tří výtvarných úloh. Každá pracuje s jinou technikou. Ty, které jsem si pro žáky zvolila, se jmenují: nařezávací technika falešného patchworku, vpichovací technika falešného patchworku a ruční šití. Žáci se nejdříve seznámí s technikami, ve kterých není potřeba jehly (falešný patchwork), až poté si vyzkouší šití a našívání látek k sobě. Každé technice předchází příprava s žáky, která je spojená s prezentací, názornými ukázkami, diskuzí, představením historického vývoje techniky a jejími zvláštnostmi.

Celý projekt se uskutečnil s žáky sedmé třídy, se kterými jsem se pravidelně scházela po dobu jednoho měsíce. Přípravné listy, reflektivní bilance

s fotodokumentací samotných výuk, jsou přiložené v přílohách této diplomové práce. Z jednotlivých metodických listů lze čerpat inspiraci pro další výtvarnou činnost.

Cílem projektu bylo zjistit, jak se mně podaří představit techniku patchworku žákům na druhém stupni tak, aby zaujala a zadané úkoly žáci zvládli. Zároveň mě zajímalo, jak si žáci poradí s jednotlivými úlohami, které jsem si pro ně připravila a jaká budou výsledná díla. Dále jsem chtěla vypořádat, jak tuto techniku nejlépe učít a jakých chyb se při výuce vyvarovat.

3.4 Příprava didaktického projektu

Samotné realizaci projektu předcházela výběr technik, navržení výtvarných úloh, příprava realizace úloh a struktura celé koncepce výuky.

Výběr jednotlivých technik byl zpočátku obtížný, jelikož jsem si nedokázala bez praxe představit, co vše žáci na druhém stupni základních škol zvládnou. Po absolvování praxí jsem si již představu udělala a mohla přemýšlet, jaké techniky by žáky mohly zaujmout, a zároveň je co nejvíce obohatit o nový zážitek z tvorby. Jelikož žáci patchwork nikdy nezkoušeli, rozhodla jsem se pro falešný patchwork, který patří mezi jednodušší techniky. Zároveň jsem ale chtěla, aby si vyzkoušeli i ruční šití, které k patchworku neodmyslitelně patří.

Při samotné přípravě jsem vycházela ze tří obecných rysů, které úlohy mají. „Učební úlohy 1) vyzývají žáka k aktivní učební činnosti, 2) vycházejí z oboru a směřují k cíli učení, 3) zakládají edukativní situaci a podmiňují její formu, organizaci a průběh“ (Slavík, Dytrtová, Fulková, str. 227). Zároveň propojují danou činnost žáků se vzdělávacími cíli a s obsahem, který po nich vyžadují kurikulární dokumenty (Lukavský, Slavík, str. 14). Kromě zpracovaných příprav na výuku (viz. příloha I, II, III) má každá výuková jednotka zhotovenou realizaci výuky a reflexi. Všechny tři výukové řady jsou doplněny o fotodokumentaci.

Pro samotnou realizaci projektu byla důležitá pečlivě připravená výuka a výborné znalosti vyučujícího o problematice patchworku. Pokud bych měla

shrnout celou přípravu didaktického projektu, určitě bych vyzdvihla ochotu a skvělý přístup vyučující výtvarné výchovy, která mi poskytla konzultace a výtvarný materiál nezbytný pro danou techniku.

Z počátku měla učitelka obavy, zda žáci techniku patchwork zvládnou. Po společných konzultacích s vyučující veškeré obavy odpadly, neboť jsem jí vysvětlila, že žáky nejdříve na patchwork připravím, seznámím je s materiálem a až poté se s nimi hodlám věnovat samotné technice. Myslím, že právě z důvodu těchto příprav si žáci vedli lépe.

3.5 Rozbor úloh

Nyní přistoupím k rozboru samotných úloh, na kterém se pokusím ukázat didaktickou transformaci obsahu. Rozbor je popisován metodikou „3A“ - anotace, analýza a alterace (Janík, Slavík, Najvar, str. 218), která si klade za cíl spojit vzdělávací teorii a praxi (Slavík, Janík, Jarníková, Tupý, str. 722). Celkem takto budou popsány tři výukové řady, které jsem s žáky realizovala ve čtyřech setkáních. Tím je technika nařezávací, vpichovací a technika ručního šití. Rozbor bude takto koncipovaný:

1.Anotace

Popisuje stručně obsah úlohy, práci žáků a posloupnost úkonů. Vychází z přípravného modelu a reflektivní bilance, což je souhrn všech reflexí v průběhu úlohy, výčet jednotlivých otázek reflektivního dialogu, reflexe z výsledných děl a jejich opodstatnění s ohledem na obtížnost úlohy. Pro lepší představu a orientaci čtenáře je text doplněn obrázky prací žáků, které poukazují na danou problematiku.

2.Analýza

Analýza je složena ze tří vrstev, kterými jsou vrstva tematická, konceptová a kompetenční. Tematická vrstva zahrnuje konkrétní pojmy nebo jevy, se kterými žák přímo zachází v rámci své činnosti při řešení úloh. Ve vrstvě konceptové jsou zahrnuta fakta oboru, očekávané výstupy a oborové kompetence. Čtenář zde může

najít vybrané pasáže z rámcového vzdělávacího programu, které se týkají oborových kompetencí, jež propojují expertní obsahy oboru s určitým typem aktivity žáka. Jedná se o širší vzdělávací oblasti, které podmiňují a strukturují didaktický výběr obsahu a metodické postupy do oprávněných celků. Ve vrstvě kompetenční jsou strukturovány obecné pedagogické pojmy – klíčové kompetence, které se zaměří na to, jaké znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty úloha u žáka rozvíjí.

3.Návrh alterace

Návrh alterace obsahuje odpověď na otázku: „Co bych změnila?“ Obsahuje doporučení, co by měl žák a učitel za jakých podmínek zlepšit.

3.5.1 První výtvarná úloha: Strom

(viz. příloha I)

První výtvarná úloha si klade za cíl představit a vysvětlit žákům pojmy patchwork a falešný patchwork skrze diskuzi s učitelkou, prezentaci a názorné ukázky. Dále se vyučující s žáky zaměřuje na termíny geometrie a linie, které jsou s patchworkem velmi úzce spjaty. Sešití různých kousků látek tak, aby vytvářely geometrické tvary, vysvětluje například patchworkářka *Monika Rokosová*, která se této aktivitě věnuje již od roku 1995.²⁷ Některé kurzy nazývají patchwork přímo šitou geometrií.²⁸

3.5.1.1 Anotace

Tato úloha je zaměřená na přípravu a samotnou realizaci nařezávací techniky patchworku. Výuka probíhala ve dvou setkáních s žáky, přičemž nejdříve se žáci na techniku připravovali a seznamovali se s látkami. Navrhli si piktogram stromu, který ztvárnili technikou koláže. V druhé výuce se již dopodrobna věnovali nařezávací technice, ve které vycházeli ze svého piktogramu stromu. Výuka je v anotaci rozdělena a strukturována do tří částí: úvod do hodiny, zadání úlohy a průběh výuky, ve kterých je zahrnuta konfrontace prognózy s reflexí. Průběh výuky je rozdělen na výrazovou hru a závěr.

a) Úvod do hodiny

Na úvod hodiny jsem si pro žáky připravila prezentaci (viz. CD - „Prezentace – Patchwork“), ve které jsem patchwork uvedla a představila základní techniky. Během prezentace jsem se žáků ptala otázkami s patchworkem spojenými (např. *Co vlastně Patchwork je? Jaké má využití? Kde se s ním můžeme setkat? Jaké techniky existují?*). Na otázku, zda se s patchworkem již někdy setkali, se mi přihlásil jeden žák. Dále jsem

---

²⁷ Monika Rokosová – Patchwork. URL: <http://patchworkmona.cz/> [cit. 26.prosinec 2016].

²⁸ Minikurzy: Uče se od profesionálů - Patchwork – šitá geometrie. URL: <http://www.mini-kurzy.cz/patchwork-sita-geometrie/> [cit. 26.prosinec 2016].

jim přiblížila příběh *podzemní železnice*, který je namotivoval k další úloze (viz. str. 9).
Následovalo zadání úlohy.

b) Zadání úlohy

Samotné nařezávací technice předcházely čtyři přípravné úlohy, díky kterým se žáci naučili pracovat s látkami, s geometrickými tvary a především si vytvořili návrh stromu, ze kterého se v nařezávací technice vychází. Úkoly se žákům zadávaly postupně a jak šly za sebou, můžete vidět zde:

1. *Jak by vypadal svět, který by se skládal pouze z geometrických tvarů?* Takto zněla první úloha, která v žácích vyvolala geometrické uvažování. Žáci si připomněli geometrické tvary a pro lepší představivost se kreslily v geometrickém zpracování různé věci na tabuli (jablko, květina, strom).
2. *Vyměřte a narýsujte si na čtortku A4 čtverec o velikosti 15x15 centimetrů. Vystříhnete si tento čtverec. Nakreslete piktogram stromu pouze z geometrických tvarů na tento formát.* Žáci si osvojují pojem geometrie a linie a pracují s nimi v praxi. Občas se opakuje strom z tabule. Zprvu volí složitější tvary stromů, je nutné je zjednodušovat a zvětšovat.
3. *Rozstříhejte návrh stromu dle linií a pokuste se sestavit kousky tak, aby vám něco připomínaly.* Ve třetí úloze žáci pracovali s geometrickými tvary, kterým měli dát podobu, tedy sestavit je tak, aby jim připomínaly například loďku. Poté si žáci sestavili opět svůj návrh do původní podoby stromu. Ve skutečnosti se žákům podařilo složit nemnoho tvarů, přičemž se tvary často opakovaly (loďka, květina). Sestavení zpět do původního tvaru dělalo žákům větší problém, než jsem předpokládala.
4. *Představte si strom v barvách a poté si jednotlivé části stromu polepte přibližně takto barevnými látkami a přilepte na čtortku A4.* Posledním přípravným úkolem, který předcházel nařezávací technice, bylo, aby si žáci technikou koláže polepili strom látkami a část po části přilepili na čtvtorku A4 ve tvaru původního návrhu stromu. Konečný výsledek byl nepravidelný z důvodu nepečlivého stříhání. Jelikož si žáci donesli velmi omezené množství látek,

měli výběr barevností látek nedostatečný. Pracovali s nimi velmi neekonomicky.

5. *Překreslete si tužkou své návrhy stromů na polystyren o rozměru 15x15 centimetrů a pracujte s nařezávací technikou patchworku. Další úloha se již plně soustředí na nařezávací techniku. Pokud měli strom žáci překreslený, přišli za vyučující, která jim s paní učitelkou nařezala řezákem linie. Během řezání vznikla menší fronta a třída byla hlučnější.*
6. *Vyberte si dle barevnosti látky, kterými budete jednotlivé části návrhu pokrývat. Připravte si tupý předmět, kterým budete látku do vyřezaných linií zastrkávat (pravítko, tupý pilník) a nůžky. Dalším úkolem si žáci připravují vše, co budou k samotné realizaci potřebovat. Opět je nedostatek látek.*
7. *Vyberete si jednu část, podle které ustříhnete látku, vždy by měla být o jeden až dva centimetry větší po všech stranách. Vystříženou látku přiložte na danou část na polystyrenu a pomocí úzkého tupého předmětu látku zastrkejte do naříznutých linií, které jsou po obvodu dané plochy. Pozor si žáci musí dávat na části, které se nacházejí na hranách polystyrenu. Zde je nutné nechat látku dlouhou minimálně 5 centimetrů, jelikož se bude ohýbat na zadní část polystyrenu, kde se přišpendlí. Žáci pracovali se špendlíky neekonomicky, látku si často správně nezměřili a pečlivě nezastřkali.*

c) Průběh výuky

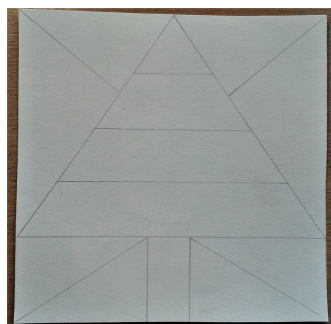
Výrazová hra

Protože je v této technice velmi důležitá linie a geometrie, soustředila se první úloha na vysvětlení a procvičení těchto dvou důležitých bodů. Nejdříve jsem žákům vysvětlila pojmy *geometrie*, *linie* a abych žáky aktivizovala, ptala jsem se jich, které geometrické obrazce znají. Rovnou je chodili kreslit na tabuli. Často se museli hodně snažit, aby geometrický tvar nebyl šišatý.

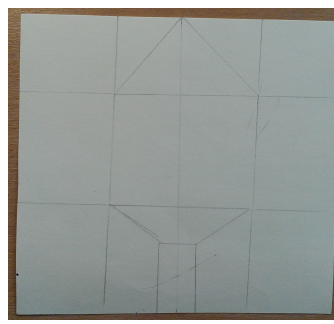
Každý žák si zkusil představit, jaké by to bylo, kdyby byl celý svět složený jen z geometrických tvarů a rovných linií. Protože jsem u žáků viděla zpočátku nejistotu,

uvedla jsem pár příkladů a narýsovala na tabuli pro lepší představu například jablko nebo květinu. Žákům jsem nechala krátký čas na přemýšlení a poté jsem se jich ptala a zjišťovala, jak by takový svět mohl vypadat. Pro lepší představy jsou jednotlivé návrhy geometrického ztvárnění nejrůznějších věcí opět kresleny žáky na tabuli. I když nechtěli chodit k tabuli, jejich nákresy mě reflektovaly, že si s geometrií umí poradit. Ovšem kreslili to, co se převážně z geometrických tvarů skládá, například dům. Dále jsem se žáků zeptala, jak by nakreslili strom. Protože nechtěli jít již k tabuli, nakreslila jsem jeden příklad ztvárnění jehličnatého stromu já a rovnou jsem sdělila téma hodiny, kterým je strom.

Naším úkolem bude výroba návrhu stromu na nařezávací techniku, která bude o velikosti 15x15 centimetrů. Proto si každý nejdříve narýsuje a vystřihne ze čtvrtky A4 takový formát. Dále mají žáci za úkol si představit strom, který je tvořen pouze z rovných linií a geometrických tvarů, které práci v patchworku zjednoduší (viz. str. 4). Zdůrazňuji, že fantazii se meze nekladou, je možné navrhnout strom široký nebo úzký, vysoký nebo nízký. Upozornila jsem žáky na důležitý bod, kterým je kmen a pozadí stromu. Ukazuji žákům názorně na svém již připraveném díle, že kmen musí být buď tvaru obdélníka, nebo by měl být tvořen čtyřmi liniemi, tedy uzavřenou plochou, kterou bude možné pokrýt látkou. Pozadí by se pro lepší a snazší práci mělo rozdělit na menší geometrické plochy. Abych se přesvědčila, zda žáci pochopili, co se po nich žádá, požádala jsem dva z nich o interpretaci zadání. První žák řekl základní informace a druhý tyto informace správně doplnil. Žáci si

Ilustrace 25: Jehličnatý strom
(foto vlastní)

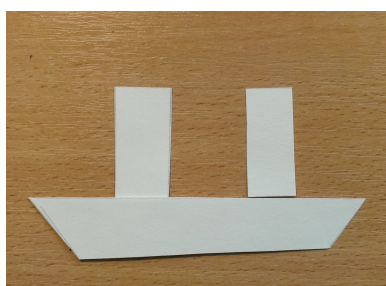

Ilustrace 26: Listnatý strom
(foto vlastní)

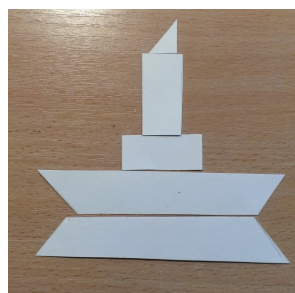
připravili pravítka a měkkou tužku. Převládaly stromy jehličnaté, objevily se ale také stromy listnaté (viz. Ilustrace 25,26).

Nyní si měli své návrhy za úkol rozstříhat podle linií na jednotlivé tvary a pokusit se z nich složit co možná nejvíce útvarů, které je z těchto kousků napadnou. Každý žák měl k dispozici pouze své rozstříhané dílky papíru a svoji představivost. Nemuseli využít všechny papírky, ale pouze ty, které se jim hodily k sestavování toho, co je z daných tvarů právě napadlo.

Žákům dělalo z počátku problém něco vymyslet. Buď se jim nehodily tvary, nebo jich měli naopak málo. Nakonec ale všichni něco vymysleli. Rychleji za sebou měnili své nápady chlapci, kteří vymysleli dva až tři návrhy (viz. *Ilustrace 27*). Děvčata stihla převážně jeden návrh, který byl propracovaný více do detailů (viz. *Ilustrace 28*). Poté bylo úkolem sestavit z částí původní tvar stromu. Tento úkol byl pro žáky překvapivě těžší, než čekali.

*Ilustrace 27: Loď - výtvar chlapce
(foto vlastní)*

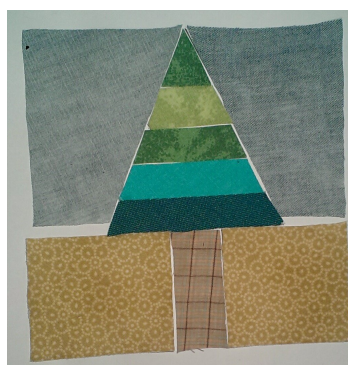

*Ilustrace 28: Svícen-
výtvar dívky (foto vlastní)*

Další úkol se již týkal práce s textiliemi. Cílem bylo polepit všechny kousky svého stromu pečlivě látkami, které se poté vyskládají a přilepí na čtvrtku A4 dle původní kompozice. Podle dostupné barevnosti látek si žáci rozmyslí, jak budou kousky barevné. Každý ode mne dostal čtvrtku A4, na kterou si jednotlivé, již látkou pokryté, části stromu lepil a postupně skládal do požadovaného návrhu. Měli často problém se zastříháváním látek podél hran čtvrtky. Stříhali s látkou také části, které na sebe plynule nenavazovaly (viz. *Ilustrace 29, 30*).

Ilustrace 29: Strom 1 - příprava na nařezávací techniku (foto vlastní)

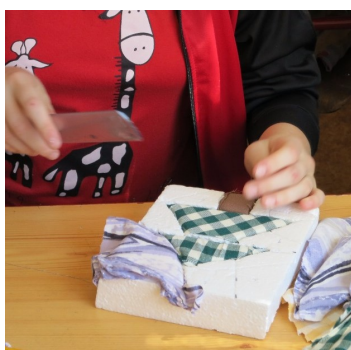
Ilustrace 30: Strom 2 - příprava na nařezávací techniku (foto vlastní)

Ve svých návrzích pokračovali v další hodině, která se již plně věnovala nařezávací technice, kde základem je polystyren.

Nejdříve si žáci překreslili tužkou svůj návrh stromu na polystyren dle své vytvořené koláže. Rozdávám tedy žákům jejich výtvořky z minulé hodiny a učitelka rozdává každému žákovi polystyren o rozměrech 15x15 centimetrů, tedy ten, se kterým jsme doteď pracovali.

V průběhu tvorby jsem chodila mezi žáky pro případ, že by některý potřeboval pomoc nebo si nevěděl rady. Následovalo nařezání nakreslených linií na polystyren. To jsem nenechala dělat žáky samotné z bezpečnostního hlediska. Společně s učitelkou a kamarádkou, která zde byla nezbytná pro fotodokumentaci, jsme žákům polystyren nařezaly. Během hodiny tak vznikla menší fronta pro nařezání polystyrenu. Potom mě žáci přinesli své koláže stromů, dle kterých své kompozice překreslovali na polystyren, k tvorbě je nyní již nepotřebovali. Přitom se pustila hudba, o kterou žáci paní učitelku poprosili. Pracovali velmi tiše a soustředěně, panovala příjemná atmosféra. Nejdříve si měli žáci promyslet barevnost stromu. Poté bylo třeba si látky nastříhat. Zde je nutné počítat s dalšími asi dvěma centimetry na každé straně látky, které zastrkáme do polystyrenu, a tak látku upevníme. Na stranách polystyrenu je nutné si ustříhnout látku dokonce asi o pět centimetrů větší, aby se dala přehnout do zadní části, kde se nakonec přišpendlí. Žáci pracovali často s látkami nešetrně, špatně látku změřili a museli ji stříhat znovu.

Zastavuji tedy na chvíli tvorbu žáků na formativní hodnocení, které jim dá zpětnou vazbu ve chvíli, kdy se jejich výkon dá ještě zlepšit. Upozorňuji, aby si stříhali látky opravdu raději větší než menší, jelikož se může stát, že jim látka nepokryje celou plochu (viz. Ilustrace 31). V takovém případě si musí látku ustříhnout znovu a tím s ní plýtvají. Ukazuji postup zastrkávání látek do naříznutých linií a upozorňuji žáky na okraje polystyrenu, u kterých by se látka měla dát překrýt na druhou stranu. Žák si v takovém případě musí ustříhnout látku znovu v rozměru, který pokryje celý roh polystyrenu a bude ji moci z druhé strany polystyrenu přišpendlit (viz. Ilustrace 32). Úplně špatný postup je možné vidět na obrázku třetím (viz. Ilustrace 33), kdy jsou látky špatně ustřižené a následně i zastrkané.

Ilustrace 31: Špatně ustřižená látka (foto vlastní)

Ilustrace 32: Správně ustřižená látka (foto vlastní)

Ilustrace 33: Špatný postup (foto vlastní)

Někteří žáci mi řekli, že chtějí, aby hrany polystyrenu měly jinou barvu než jakou má pozadí stromu. Fantazii barev se meze nekladou. Za použití špendlíků látku může na hrany polystyrenu pečlivě přišpendlit. Avšak je důležité, aby špendlíkové hlavičky byly co nejméně vidět. Musí tedy látku nejdříve ohnout a přišpendlit ji k polystyrenu rubem.

Vysvětlila jsem, že není hezké, když látku nezastrkají pořádně do linií, ze kterých poté textilie vyčuhují. Zdůraznila jsem pečlivost a přesnost a vše ještě jednou ukázala na svém stromu krok za krokem. Pokud se žákům stane, že jim okraje látek z nařezaných linií i po důkladném zastrkání vykukují nebo se třepí (viz. Ilustrace 34), je nejlepší látku z linie vyndat, nůžkami ji zkrátit, znovu zastrčit do polystyrenu tak,

aby z nařezaných linií látka nevyčuhovala (viz. Ilustrace 35). Ovšem žáci si musí dávat pozor, aby látku moc nezkrátili.

Ilustrace 34: Špatný postup (foto vlastní)

Ilustrace 35: Správný postup (foto vlastní)

Ke konci výuky jsme se soustředili na jednotlivé detaily, které bylo nutné doopravit, poté následovala reflexe.

Závěr

Závěrem výuky je reflektivní dialog, ke kterému se žáci seskupili kolem mého stolu i se svými výtvary. Zde jsem jim dala několik otázek:

1. Jak se vám vymýšlel návrh stromu?

Většina žáků odpověděla, že se jim strom navrhoval dobře. Ti, kteří nevěděli, použili návrh stromů nakreslených jako vzor na tabuli a vytvořili si vlastní pozadí. Často jsem viděla strom ve tvaru šipky (jehličnan), který byl nakreslen na tabuli pro názornost a lepší představu. S ohledem na rozvoj kreativity žáků by bylo vhodnější tyto návrhy během tvorby zakrýt.

2. Dle čeho jste volili barevnost jednotlivých kusů vašeho návrhu?

Častou odpovědí žáků bylo: „Barevnost jsem si volil(a) podle reality.“ Žáci mají zafixovaný zelený strom s hnědým kmenem a neumí se hlouběji ponořit do výtvarného projevu. Často o rozvržení barevnosti ani neuvažovali z důvodu malé dostupnosti látek, například jeden chlapec, který měl na výběr pouze z látek šedozelených. Především děvčata volila barevnost dle svých pocitů, tedy vyskytovaly se zde barvy růžové, červené nebo modré.

3. Jak se vám pracovalo s textiliemi?

Na tuto otázku se mi dostaly spíše kladné odpovědi. Žáci s textiliemi mnoho nepracují a byli rádi, že si s nimi vyzkoušeli pracovat. Avšak uznali, že práce nebyla jednoduchá, především při lepení tvrdších látek na čtortku. Zdůraznili také třepení a rolování látek.

4. Jaké by to bylo, kdyby byl celý svět z geometrických tvarů?

„To by bylo jako v Minecraftu.“ „To by se celý svět proměnil v roboty.“ Žáci mi odpovídali různě, v závěru jsme se ovšem shodli, že jsme rádi, že takový svět není. Byla by to nuda, kdyby vše bylo pouze geometrické. Jsme rádi, že žijeme ve světě, kde každá věc a osoba je něčím jiná a originální.

5. Jak se vám pracovalo s tvarem stromu?(příprava na patchwork versus patchwork)

Jedna žákyně mi ihned odpověděla, že lepení látek bylo pro ni snazší, s tím většina souhlasila. Další dívka mi naopak sdělila, že si patchwork moc užila a že se jí pracovalo lépe než při přípravě. Vyzkoušela si novou techniku a těšila se, až to přinese ukázat domů. To mimochodem většina žáků.

6. Myslíte si, že vás váš strom něčím charakterizuje?

Žáci nejdříve tupě zírali. Jako první mi odpověděla Terežka, která řekla: „Já si myslím, že můj strom je hubený jako já.“ Dále jsem se zeptala Matěje, který uvedl, že jeho strom mu není v ničem podobný. Další holčička odpověděla, že její strom má špičaté větve, což může značit její ostré zuby. Ostatní žáci srovnávali především výšku.

7. Jak myslíte, že se váš strom cítí?

Žáci odpovídali především s ohledem na barevnost stromu, tedy pokud je strom tvořen veselými barvami, cítí se pozitivně a naopak při smutných barvách je strom unavený, smutný nebo pláče. Ve smutných barvách vytvořil strom také chlapec, který sedí sám v poslední lavici. Na výtvoru je vidět, že ho práce v kolektivu třídy nebavila a na tuto otázku odpověděl, že jeho strom je zarostlý. Jednalo se o žáka, který není ve třídě respektován a je psychicky šikanován. (viz. ilustrace 31)

8. Představte si, že umí váš strom mluvit, co by vám řekl?

Žáci navrhovali různá torzení: „Řekl by mi, že chce učesat.“, „Chtěl by uříznout a podívat se do ciziny.“, „Určitě by se chtěl osprchovat.“ Po chvíli jsem hlasité uvažování žáků přerušila a přistoupila k další otázce.

9. Kdybyste mohli být stromem, který by to byl?

Nejdříve mi odpověděl jeden žák: „Chtěl bych být topol, abych daleko dohlédl.“ Mezi odpověďmi se objevil také smrk, borovice, jedle nebo bříza. Náhle začali přemýšlet o svých dílech a uvažovat o tom, jaký strom jim to nejvíce připomíná.

10. Jaké rozdíly vidíte mezi svými dvěma ztvárněními stromu?

Nejčastější odpovědí byla odlišná barevnost a jiná technika. Žáci taktéž upozornili, že patchwork je ve 3D rozměru, zatímco koláž je na ploché čtverce. Při otázce, který z výtvorů by žáci hodnotili pozitivněji, vyhrála nařezávací technika patchworku, která je ve výsledku prý velmi zaujala.

3.5.1.2 Analýza

V této kapitole je výtvarná jednotka rozebrána ze tří hledisek. Nejdříve ve vrstvě tematické popíši konkrétní pojmy a jevy, se kterými se žák setkává při řešení dané úlohy. Ve vrstvě konceptové se zaměřím na fakta oboru, očekávané výstupy a oborové kompetence. Na závěr ve vrstvě kompetenční jsou zahrnuty klíčové kompetence tedy očekávané výstupy z rámcového vzdělávacího plánu.

Konceptový diagram pro první výukovou řadu s tématem Strom:

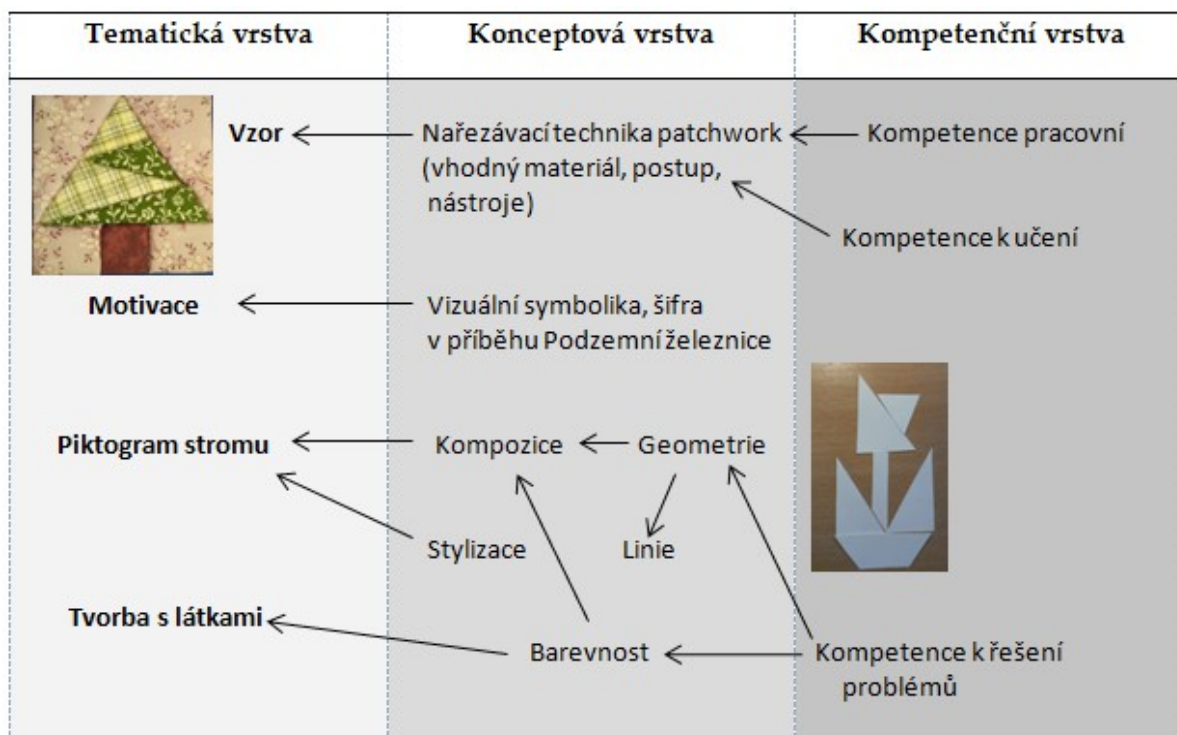

Diagram č. 1

1. Vrstva tematická

V této vrstvě se nacházejí pojmy nebo jevy, se kterými žák přímo zachází v rámci své činnosti při řešení úloh. Odvolává se na otázku obsahu: „Co budu dělat?“. V případě nařezávací techniky patchworku se jedná především o navržení piktogramu stromu dle zadaných kritérií.

Eventuálním problémem může být pro žáka úkol, aby navrhl něco, co vypadá jako strom pouze za použití linií a geometrických tvarů. Žák přitom často vyhledává nejjednodušší řešení, o čem se můžeme přesvědčit i v případě, kdy přibližně polovina žáků navrhne jednoduchý jehličnatý strom, totožný s předlohou na tabuli. Jejich přístup se jeví být tedy spíše pasivním. Na druhé straně jsou zde žáci, kteří o svém díle hlouběji přemýšlejí a přistupují k němu kreativně – strom na tabuli jim slouží nikoli jako předloha, ale jako zdroj inspirace.

2. Vrstva konceptová

V této vrstvě jsou očekávané výstupy a fakta oboru, kterým je nutné didakticky rozumět. Opírá se o otázku vztahující se k metodám: „*Jak to budu dělat?*“.

U nařezávací techniky patchworku je to především barevnost a geometrie. Zabýváme se otázkou, jakou barevnost preferují žáci při výběru látek. Ti se zprvu zaměřili na tradiční barevnost (zelený strom, hnědý kmen). Někteří se uchýlili k expresivní nadsázce, kdy je jejich strom popíraný barvou, ale jejich práce jsou intenzivnější a barevně zajímavější.

Bez geometrie ztrácejí žáci přesnost a pravidelnost, což je podmíněné technikou. Pokud by strom pouze kreslili, mohou si expresivní nadsázku dovolit, v případě nařezávací techniky patchworku je přesnost nezbytná. Výsledek je podpořen první hodinou, kdy se žáci na patchwork připravují a geometrii si osvojují (*viz str. 33*).

Žák využívá svých základních dovedností při přípravě, realizaci a prezentaci vlastního tvůrčího záměru. Vychází ze svých zkušeností a představ. Během tvorby pracuje s liniemi, barvami, tvary a objekty nejen v ploše (náčrt stromu, skládání útvarů z jednotlivých částí stromu), ale také v prostoru (ztvárnění stromu technikou patchwork) podle vlastního tvůrčího záměru. Žák vnímá vlastnosti látek, se kterými umí pracovat a osvojí si novou výtvarnou techniku. Svůj výsledek tvorby žák zhodnotí a prezentuje v reflektivním dialogu (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 89*).²⁹

3. Vrstva kompetenční

Do vrstvy kompetenční patří klíčové kompetence, což jsou univerzální způsobilosti žáka, které rozvíjí a využívá ve výuce. Odvoláváme se k otázce cílů: „*Proč to mám dělat?*“.

Žák zde rozvíjí především kompetenci pracovní, kompetenci k učení a k řešení problémů. Žák pracuje podle návodu a postupuje systematicky. Vybere si takový materiál (bavlněné látky nejrůznějších barev), nástroj (kovový pilník, pravítko nebo

²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2016. URL: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani> [cit. 2. března 2017].

nůžky na zastrkávání látky do polystyrenu) a postup (zastrkávání látek směrem od středu polystyrenu, správné měření látek, přišpendlení ke spodní straně polystyrenu), který nejlépe odpovídá pracovnímu úkolu. Žák pracuje tak, aby výsledek odpovídal zadání a předem stanoveným kritériím, což závisí na utřídění a pochopení informací, které žák následně efektivně využije ve své tvůrčí činnosti. Při tvoření neohrožuje zdraví ostatních (práce se špendlíky, pilníkem, nůžkami). Při nezdarech v realizaci úkolu volí vhodné způsoby řešení. Tyto postupy aplikuje a sleduje vlastní pokrok (znovuustřižení látek a zastrkání pečlivě do nařezaných linií) (Bělecký, str. 61).

3.5.1.3 *Alterace*

Obecným cílem didaktického projektu bylo zjistit, jak se mi podaří techniku patchworku představit žákům na druhém stupni tak, aby zadané úkoly zvládli a bavilo je to. Nyní bych navrhla alteraci, tedy úpravu tvůrčího projevu, která nenaruší jeho koncepci, naopak by měla zlepšit průběh výuky a zesílit účinek celkové tvorby. Nyní představím alterace k první výtvarné řadě s tématem Strom, které se týkají techniky (odchyl od rovných tvarů, delší příprava, nářez polystyrenu) a samotného prožitku žáků (barevnost, symbolické vyznění).

V technice hrála velikou roli geometrie a linie. Žáci se často odchylovali od rovných přesných tvarů k oblejším, které jsou v nářezávací technice patchworku hůře proveditelné (viz. str. 4). Proto bych poté žákům zadala, aby si strom navrhli schválně se zaoblenými rohy, popř. deformovaný. Vyzkoušeli by si tak, jak se dělá tou samou technikou strom narýsovaný a strom nakreslený bez pravítka.

Žáci se s patchworkem nesetkávají denně, proto bych nevolila rychlý postup nejen v zadání, ale také v samotné tvorbě. Je vhodné, aby se žáci na techniku co nejlépe připravili. Z toho důvodu bych jim ještě před samotným nákresem rozdala menší odřezky polystyrenu, na kterém by si mohli vyzkoušet látku zastrkat. Zjistili by, co je čeká, a naučili by se, jak s tímto materiálem zacházet.

Další zlepšení bych navrhla u nařezávání polystyrenu. Přesto, že jsme žákům nařezávaly polystyren ve třech, schylovalo se ke zlobení a nepozornosti žáků. Bylo by tedy lepší si překreslit návrhy stromu na polystyren 15x15 centimetrů ještě v hodině, ve které se na danou techniku pouze připravují. Do další by linie na polystyrenech vyučující nařezal žákům doma a vyhnul by se tak možné krizi ve výuce.

Za méně zdařilé pokládám množství doneseného materiálu. Pokud bychom s paní učitelkou nepřipravily dostatek látek k výuce, s těmi od žáků bychom nevystačili. Na dotaz, proč tomu tak je, jsem dostala odpovědi hned dvě. Buď na to zapoměli, nebo žádné odštížky doma nemají.

Samotný prožitek a empatii bych zdůraznila v expresivitě – barevnosti. Protože se přikláněli spíše k tradičním barvám, zadala bych těm žákům, kteří volili barvy klasické, aby se pokusili o expresivní nadsázku – osvobozenou od kopírování barevnosti přírody, a žákům, kteří ji vyjádřili, aby se pokusili o barvy tradiční. Poté by se oba výtvoř porovnaly. Žák by měl vysvětlit v čem se výrobky liší a jak působí na diváka (*viz. str. 5*).

Jelikož se všem žákům nemusí téma strom zamlouvat, navrhla bych, aby si každý zkusil touto technikou vytvořit nějaký svůj symbol, a ze všech bychom mohli na závěr sestavit určitou kompozici nebo příběh (*viz. příběh Podzemní železnice, str. 9*). V této úloze zdůrazňuji spíše autonomní volbu žáka. Do výuky bych se snažila zahrnout komunikaci. Žáky bych například rozdělila do dvojic a každý by si vymyslel svůj vlastní symbol, druhý by měl hádat, co znamená.

3.5.2 Druhá výtvarná úloha: Dárek

(viz. příloha II)

Cílem druhé výtvarné úlohy je rozvoj technické zručnosti, manuální šikovnosti, barevné citlivosti a osvojení si vpichovací techniky patchworku (viz. str. 19). Žákům se znovu skrze interaktivní tabuli představí technika patchwork, která se zaměří tentokrát na techniku vpichovací, kde je velice důležité pochopit opakující se systém vpichování látek.

3.5.2.1 Anotace

Tato úloha se zaměřuje na přípravu a samotnou realizaci vpichovací techniky. Výuka probíhala v jednom setkání se žáky. Cílem je ozdobení polystyrenové koule o rozměru šest centimetrů vpichovací technikou patchwork. Skrz barevnost látek se žák pokusí co nejlépe vyjádřit charakteristické rysy osoby, pro kterou bude dílo realizovat, to se stane dárkem. Výuka je v anotaci rozdělena a strukturována do tří částí: úvod do hodiny, zadání úlohy a průběh výuky. V nich je zahrnuta konfrontace prognózy s reflexí. Průběh výuky je rozdělen na výrazovou hru a závěr.

a) Úvod do hodiny

Připravila jsem si pro žáky opět prezentaci (viz. CD - „Prezentace – vpichovací technika“), ve které jsme si společně zopakovali, co už víme o patchworku. Ve druhé polovině prezentace jsme se začali soustředit na vpichovací techniku, kterou jsem se žákům snažila přiblížit obrázky, názornými ukázkami a připravenými otázkami (např. *Kde se může vpichovací technika patchwork vyskytovat? Jaký je rozdíl mezi prostorovou a plošnou tvorbou?*). Po zodpovězení otázek a případných dotazů jsem žákům nastínila, co bude dnešním úkolem. Fakt, že si výtvar budou moci odnést domů, pochlubit se s ním a darovat jej, byl pro mnohé z nich motivací. Následovalo zadání úlohy a s tím spojené i stanovení kritérií, kterými je především správný postup v technice, pravidelnost (stejná velikost proužků látek, systém vpichování látek do polystyrenu) a barevnost (barevné vystižení zvolené blízké osoby).

b) Zadání úlohy

Samotné vpichovací technice předcházely tři přípravné úkoly, díky kterým se žáci na samotnou tvorbu přichystali. Nejdříve si vyzkoušeli nanečisto systém vpichování látek do polystyrenu. Dále si vybrali osobu, pro kterou budou ozdobnou kouli vyrábět, charakterizovali jí a k jednotlivým charakteristickým rysům přiřadili barvy. Tím si stanovili, s jakými barvami látek budou pracovat. Úkoly se žákům zadávaly postupně. Zde můžete vidět, jak šly za sebou:

1. *Jaký je systém vpichování látek do polystyrenu?* Tak zněl první úkol, ve kterém každý žák obdržel odřezek polystyrenu, tři proužky látek a jednu krabičku špendlíků do lavice. Společně s učitelem si žáci vyzkoušeli systém vpichování.
2. *Pro koho dárek bude?* Každý žák měl za úkol rozmyslet si, pro koho bude dárek dělat. Dostali malé papírky, na které měli napsat jméno obdarovaného a tři pro něj charakteristické rysy, které si dále dle sebe vyznačili určitými barvami (např. maminka: laskavá = červená, hodná = žlutá). Tento úkol byl pro ně těžší, než jsem čekala, neboť přiřazení barev k jednotlivým rysům dělalo žákům potíže. Bylo zapotřebí, aby se nad každou věcí opravdu zamysleli.
3. *Dle barev na papírku vyber látky, které nastříhej do požadovaných proužků.* Proužek je zapotřebí vystříhnout přibližně o délce pěti centimetrů a šířce jeden až dva centimetry. Žáci se inspirovali proužky látek, které sloužily k nácvičce vpichů do polystyrenu. Zpočátku pracovali s pravítky.
4. *Vpichuj tyto proužky látek do polystyrenové koule a zaplň s nimi celou její plochu.* Práce šla žákům rychle. Nejdříve se zaměřovali na techniku vpichování, poté se jim stala automatickou záležitostí a věnovali se spíše celkovému dojmu a uskupení látek v prostoru.

c) Průběh výuky

Výrazová hra

Naším úkolem bylo co možná nejlépe barevně vystihnout vybranou osobu, jejíž typické barvy byly použity pro ozdobu polystyrenové koule, na níž se aplikovala vpichovací technikou patchwork. Látky se do koule postupně v určitém systému vpichovaly a připevňovaly špendlíky. Protože je v této technice důležité ovládat systém vpichování, soustředila se první úloha na nácvik vpichů látek.

Nejdříve jsem rozdala odřezky polystyrenů, jednu krabičku špendlíků do lavice a každému jsem dala tři proužky látek, jejichž barevnost je pro tuto činnost nepodstatná. Systém vpichování jsem nejprve názorně předvedla a žáci to po mě zopakovali. Proužek látky se vždy obtočí kolem prstu a překrývající se konce proužku se přišpendlí k polystyrenu. Následovala kontrola. Žáci si systém ihned osvojili.

Další úkol se soustředil na rozmyšlení a popsání osoby, pro kterou bude žák svůj výtvar realizovat. Rozdala jsem každému papírek, na který měl napsat, pro koho bude kouli zdobit a tři rysy charakteristické pro tuto osobu. Velice často se objevila u žáků maminka, tatínek nebo také sourozenec. Následně přiřadili jednotlivým charakteristickým rysům barvy, z nichž poté vycházeli v samotném výběru látek. Přiřazení barev k jednotlivým rysům dělalo žákům celkem problém, často se mě ptali na můj názor. Abych je co nejméně ovlivnila v rozhodnutí, objasnila jsem jim, jaké významy jednotlivé barvy mají (např. zelená = uklidňuje a je spjata s přírodou)³⁰.

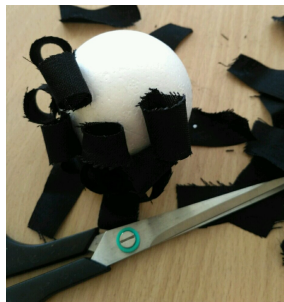
Dle přiřazených barev si žáci vybírali látky, které si poté rozstříhali na požadované proužky (*viz. Ilustrace 36*). Stříh proužků byl trochu problém, protože často bojovali s tupými nůžkami, stříhali proužky křivé a látka se jim třepila (*viz. Ilustrace 37*). Často si vybírali tlustší látky, které se stříhají špatně. Nejlepší je bavlna (*viz. str. 5*). Žákům jsem v průběhu příprav rozdala polystyrenové koule.

---

30 Michal Hanzlovský - Psychologie barev. <https://www.celostnimediceina.cz/psychologie-barev.htm> [cit. 13. březen 2017].

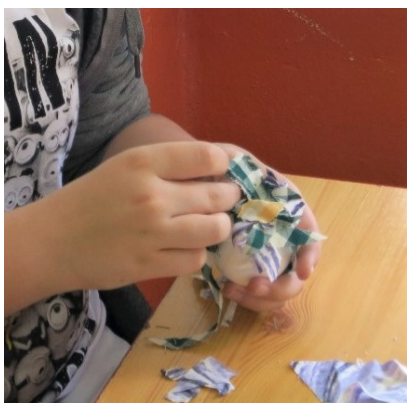

Ilustrace 36: Střih proužků
(foto vlastní)

Ilustrace 37: Střih proužků
(foto vlastní)

Při samotné tvorbě jsem chodila mezi lavicemi a případně zodpovídala dotazy. Žáci si nedávali příliš mnoho záležit na vpichování látek do polystyrenu. Někteří nerespektují správný postup (viz. Ilustrace 38), jiní postupují správně, ale proužky látek nemají stejně dlouhé a široké, tudíž to vypadá nehezky (viz. Ilustrace 39). Při procházení jsem si také všimla, že někteří z nich vpichují látky příliš daleko od sebe a prosvítá jim tak bílý polystyren. Proto zastavuji práci na formativní hodnocení. Znovu ukazuji správný postup, ukazuji povedené (viz. Ilustrace 40) i nepovedené práce. Upozorňuji žáky, že by měli dávat látky blíže k sobě, popřípadě mezi již zapíchané dát další.

Ilustrace 38: Špatný postup (foto vlastní)

Ilustrace 39: Správný postup, ale každý proužek látky je jinak široký a dlouhý (foto vlastní)

Ilustrace 40: Správný postup (foto vlastní)

Žáci pracují nadále v tichosti a své práce opravují. Průběžně mi je ukazují a ujišťují se, že techniku mají již zvládnutou. Ve výuce nenastal žádný větší problém. Panovala příjemná a přátelská atmosféra, žáci chodili průběžně do bedny s látkami a dostřihávali z nich proužky. Přibližně po třiceti minutách jsou žáci s výrobky hotovi a nastává závěrečná reflexe.

Závěr

Závěrem výuky je reflektivní dialog. Požádala jsem žáky, aby se seskupili kolem předního stolu uprostřed třídy, na kterém byly jejich výrobky. Zde jsem jim kladla několik otázek:

1. Pro koho jste dárek vyráběli?

Téměř většina vyráběla svůj dárek pro maminku, pár žáků si vybralo také tatínka nebo sourozence.

2. Jak se vám pracovalo s vpichovací technikou patchwork?

Tato technika byla pro žáky dle výpovědí podstatně jednodušší než technika nařezávací. Jedna žákyně se nechala slyšet, že je velmi spokojená s oběma technikami, které si díky mě mohla vyzkoušet a které dosud neznala. Samozřejmě pro chlapce byla práce s látkami méně zajímavá.

3. Co vám dělalo největší problémy?

Výpovědi se celkem shodovaly, nejvíce dělal žákům problém stříh látek, zahuštění plochy látkami a také přiřazení barev k charakteristickým rysům osoby.

4. Myslíte si, že jsou vaše dárky tvořeny spíše z teplých nebo ze studených barev?

U této otázky nebyla jednoduchá odpověď, jelikož každý dárek byl krásně pestrý a obsahoval jak barvy teplé, tak barvy studené. Shodli jsme se tedy, že je zde teplých a studených barev stejně.

Nakonec jsem žákům dala za úkol, aby tyto ozdobné koule dali jako dárek svým vybraným osobám, pro které je vyráběli a příští hodinu mi řeknou, zda se do barevnosti své maminky, tatínka nebo sourozence trefili a jak se dárek líbil. Poděkovala jsem žákům za spolupráci a na tabuli jsem jim napsala pomůcky, které si přinesou na příští hodinu, kdy si vyzkouší ruční šití. Po reflexi následoval úklid třídy.

Poté jsem se dozvěděla, že dárky udělaly velikou radost. U dvou žáků se potvrdilo, že se barvami netrefili do vkusu vybraného člověka, avšak charakteristika byla správná.

3.5.2.2 Analýza

V této kapitole je výtvarná jednotka rozebrána ze tří hledisek. Nejdříve ve vrstvě tématické popíši konkrétní pojmy a jevy, se kterými se žák setkává při řešení dané úlohy. Ve vrstvě konceptové se zaměřím na fakta oboru, očekávané výstupy a oborové kompetence. Na závěr ve vrstvě kompetenční jsou zahrnuty klíčové kompetence, tedy očekávané výstupy z rámcového vzdělávacího plánu.

Konceptový diagram pro druhou výukovou řadu s tématem Dárek:

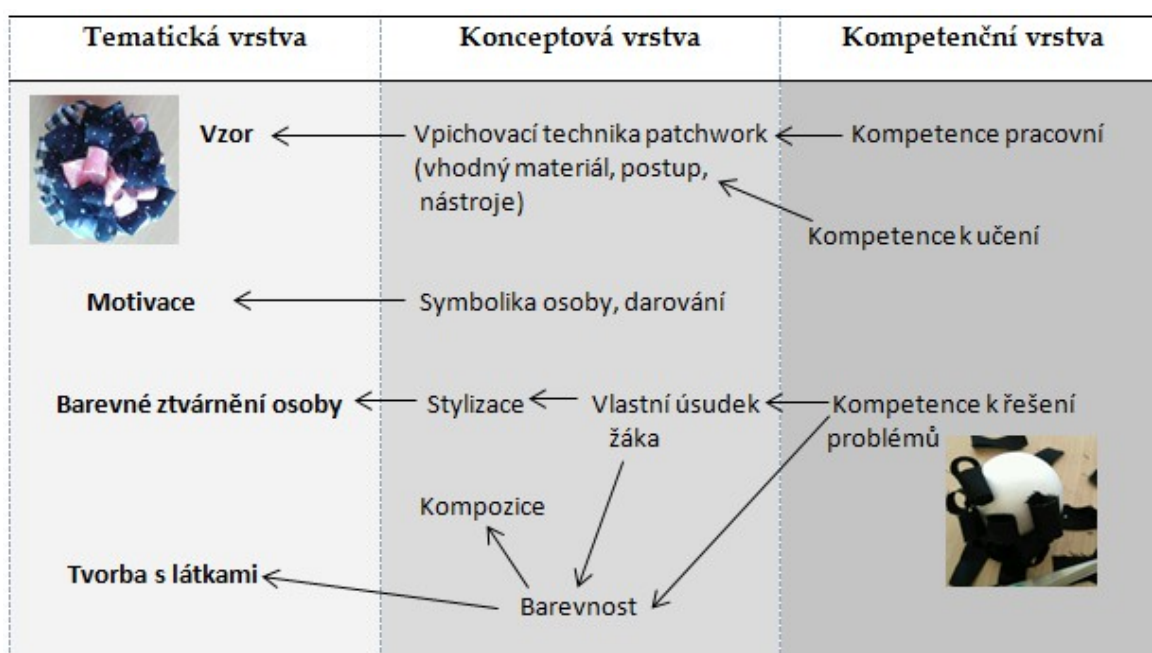

Diagram č. 2

1. Vrstva tematická

V této vrstvě se nachází pojmy nebo jevy, se kterými žák přímo zachází v rámci své činnosti při řešení úloh. Odvolává se na otázku obsahu: „Co budu dělat?“. V případě vpichovací techniky patchworku se jedná především o barevné ztvárnění osoby dle zadaných kritérií.

Možným problémem může být pro žáka úkol, aby se dle svého úsudku barevně stylizoval do osoby, kterou si vybral. Je žádoucí, aby se nad výtvarným projevem hlouběji zamyslel. Dále pak osvojení si techniky, ve které tihne k jednoduššímu

řešení, o tom se můžeme přesvědčit v případě, kdy celá třída volí základní systém vpichování látek do polystyrenu.

2. Vrstva konceptová

Obsahuje očekávané výstupy a fakta oboru, kterým je nutné didakticky rozumět. Opírá se o otázku vztahující se k metodám: „*Jak to budu dělat?*“.

U vpichovací techniky patchworku je to především barevnost a vlastní úsudek žáka. Zabýváme se otázkou, jak nejlépe popsat a barevně charakterizovat osobu, pro kterou žák dárek tvoří. Při popisu se žáci zprvu zaměřili na oblíbenou barvu dotyčné/ho, kde převládaly studené barvy. Pokud by si žáci osobu takto dopředu nepopsali a subjektivně nad barevností neuvažovali, ztrácí tím schopnost hlouběji myslet o výtvarném projevu a tím také „cit pro výtvarný problém“/ „výtvarnou senzibilitu“. Výsledné dílo by se tak mohlo skládat z jedné barvy, tedy výrazně by se zjednodušilo. To by bylo například možné u technik, kde máme možnost namíchat od jedné barvy nekonečně mnoho odstínů (např. tempery, anilinové barvy). U látek takové možnosti nemáme.

U vpichovací techniky je velmi důležitý systém vpichování látek, který se stále opakuje. Bez něj ztrácí žáci přesnost a pravidelnost, což je podmíněné technikou. Výsledek je podpořen třemi přípravnými úlohami, které žáka na patchwork a danou úlohu připraví.

Žák využívá svých základních dovedností a zkušeností při přípravě, realizaci a prezentaci vlastního tvůrčího záměru. Vychází ze svých představ a fantazie. Během tvorby pracuje s barvami a pravidelností v prostoru. Vybírá a kombinuje barvy pro získání osobitých výsledků a osvojuje si práci s látkami i novou výtvarnou techniku – vpichovací techniku patchworku. Svůj výsledek tvorby žák zhodnotí a prezentuje v reflektivním dialogu (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 89*)³¹.

3. Vrstva kompetenční

31 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2016. URL: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani> [cit. 15. březen 2017].*

Do vrstvy kompetenční patří klíčové kompetence, což jsou univerzální způsobilosti žáka, které rozvíjí a využívá ve výuce. Odvoláváme se k otázce cíů: „Proč to mám dělat?“.

Žák zde rozvíjí nejen kompetenci pracovní, ale i kompetenci k učení a k řešení problémů. Postupuje systematicky podle návodu. Osvojí si systém vpichování látek do polystyrenu, vybere osobu, pro kterou bude výtvar realizovat a s tím i barevnost. Pracuje tak, aby výsledek odpovídal zadání a předem stanoveným kritériím. Žák neohrožuje zdraví ostatních (práce se špendlíky, nůžkami). Při nezdarech v realizaci úkolu volí vhodné způsoby řešení, které aplikuje a sleduje vlastní pokrok (zahuštění plochy polystyrenu vpichováním dalších látek mezi látky již zapíchnuté) (*Bělecký, str. 61*).

3.5.2.3 Alterace

Nyní představím alteraci druhé výtvarné řady s tématem Dárek, která se týká samotné techniky (vpichování látek do polystyrenu, střih látek) a dimenze komunikace (návrh vzorníku barev).

Jelikož si žáci často nevěděli rady s přiřazením barvy k charakteristickým rysům dané osoby, dala bych každému za úkol vytvořit vzorník barev. Ke každé barvě by žák poznamenal, co pro něj barva představuje a jak na něj působí. Poté by následovala diskuze. Žáci by následně pracovali se svými vzorníky.

Další alterace se týká techniky. Zpočátku si někteří vpichovali proužky látek do polystyrenu špatným postupem, který nevypadal hezky. Těmto žákům bych zadala, aby si svůj výtvar takto dokončili a poté si to samé vyzkoušeli se správným postupem. Žákům, kteří správný postup respektovali, aby se pokusili o ztvárnění nahodilé. Poté by se oba výtvary porovnaly a každý by měl vysvětlit, v čem se výtvary liší a jak působí na diváka (*viz. str. 4*).

Každý vpichoval látku do polystyrenu jiným stylem. Někdo si proužek látky ovinul kolem prstu, jiný použil na zakroucení látky například tužku. Jednotlivé styly měly na svědomí fakt, že výsledky žáků byly rozdílné. Některé koule byly více

načepýřené, některé více zplihlé. Načepýřenost může působit například jako měkká hebkost, k níž se rádi přivineme nebo jako opatrná podrážděnost či nedbalí rozcuchanost. Jak se na tuto metaforickou působivost žáků zeptat? Zde bych postupovala formou jednoduchých otázek typu: „*Proč to je tak načepýřené?*“ a chtěla bych, aby každý žák zauvažoval nad tvorbou a ve vztahu k osobě ji zdůvodnil.

Zlepšení bych také navrhla u nastřihávání proužků látek, u kterých se žáci trápili s tupými nůžkami a značnou nepravidelností. Látku je zapotřebí napnout, aby se lépe stříhala, proto bych žáky rozdělila do dvojic (dle zasedacího pořádku). Jeden by látku držel napnutou a druhý by ji opatrně stříhal. Potom by následovala samotná tvorba.

3.5.3 Třetí výtvarná úloha: Šitá koláž

(viz. příloha III)

Cílem třetí výtvarné úlohy je osvojení si techniky „ruční šití“ (viz. str. 14), rozvoj smyslové citlivosti, kvality barev, jejich kombinací a schopnosti uspořádání jednotlivých objektů do celků. Žákům se představí technika ručního šití skrze prezentaci (viz. CD - „Prezentace – ruční šití“) a krátkých videí. Protože se jedná o velmi detailní práci, rozhodla jsem se pro tuto názornou ukázkou skrze videa (viz. CD - „Video - Šitá koláž 1, Video – Šitá koláž 2“), protože ji uvidí i žáci v zadních lavicích. Motivací zde bylo rozvinutí zručnosti u žáků a posléze i samotná užitečnost této techniky, ke které se vrací čím dál více lidí.³² Žáky namotivovaly nejrůznější výtvořky, které jsem jim přinesla do výuky ukázat a které byly vytvořené technikou ručního šití (např. deka, polštář).

3.5.3.1 Anotace

Tato úloha se zaměřuje na přípravu a samotnou realizaci techniky ruční šití. Výuka probíhala v jednom setkání s žáky, přičemž nejdříve se na techniku ruční šití připravovali a seznamovali se s jehlou a nití. Dále si vyzkoušeli několik možných druhů stehů na kanavě a každý z nich si ušil tvar trojúhelníku dle zadaných kritérií. Na závěr výuky se žáci pokusili o spojování těchto jednotlivých částí a utváření tak různých obrazců, tvarů a barevných kompozic. Výuka je v anotaci rozdělena a strukturována do tří částí: úvod do hodiny, zadání úlohy a průběh výuky, ve kterých je zahrnuta konfrontace prognózy s reflexí. Průběh výuky je rozdělen na výrazovou hru a závěr.

a) Úvod do hodiny

Na úvod hodiny jsem si pro žáky připravila prezentaci o technice ruční šití (viz. CD - „prezentace – ruční šití“), kde jsem jim techniku představila. Některé hotové výrobky jsem donesla a pro zajímavost doplnila, jaké stehy byly u představovaných

---

32 Alena Scheinostová – S vlastnoručním dárkem dáme kus sebe. URL: <http://www.katyd.cz/clanky/s-vlastnorucnim-darkem-dame-kus-sebe.html> [cit. 12. březen 2017].

věcí zapotřebí a jak dlouho takový výrobek trvalo ušít. Dále jsem žákům přiblížila historii patchworku, kde jsem pro zajímavost doplnila, k čemu se jednotlivé výrobky dříve užívaly a šily (např. Svatební pokrývky, deka k dovršení dospělosti nebo k postavení nového domu) (*viz. str. 8*). Na závěr jsem žákům ukázala svůj hotový výtvar, který si dnes každý z nich bude vytvářet. Uvedla jsem, že si je všechny na konci výuky spojíme dohromady a utvoříme tak určitou koláž z šitých částí. Následovalo zadání úlohy.

b) Zadání úlohy

Samotné technice ruční šití předcházely dva přípravné úkoly, díky kterým si žáci osvojovali jednotlivé stehy a pokusili se sami sebe vyjádřit v barvách. S látkami pracovat již umí z předchozích dvou výtvarných úloh. Úkoly se žákům vysvětlily všechny na úvod, kdy následovala diskuze a zodpovídání případných nejasností, poté se jim zadávaly během výuky postupně. Jak šly za sebou, můžete vidět zde:

1. *Nácvik jednotlivých stehů.* Nejdříve si žáci navlíkli nit na jehlu. Poté každý žák obdržel kanavu, na které si vyzkoušel celkem čtyři stehy – přední, zadní, křížový a obnitkový. Stehy jsem žáky učila postupně. Nejprve jsem steh popsala, pustila na videu na interaktivní tabuli a žáci pak totéž opakovali. Takto jsem postupovala u každého ze stehů. Následovala kontrola. Žákům dělал největší problém křížkový steh, kdy křížek neměl tvar křížku, ale nepravidelně překřížených nitek.
2. *Vyberte si tři látky, které vás nějak reprezentují.* Žáci si většinou vybírali látky, které se jim líbily a nehledali v tom žádnou hloubější souvislost. Proto jsem se jich ještě před samotnou prací ptala, co pro ně jednotlivé barvy znamenají a jak je charakterizují. Dále jsem každému rozdala tři papírové šablony stejných tvarů.
3. *Přišpendlete si ke každé látce papírovou šablonku. Poté látku podle šablony ustrihněte tak, aby na každé straně byla o centimetr větší než je samotná šablona.* Žáky jsem upozornila na to, že musí být látky z každé strany přibližně o jeden

až dva centimetry delší, jelikož se látka bude ohýbat na druhou stranu a papír se bude obšívát. S tímto úkolem se vypořádali dobře.

4. *Jednotlivé látky si uprostřed přišpendlete jedním špendlíkem k papírovým šablonkám. Postupně všechnu látku po obvodu šablony přehněte na rub a jehlou látku po obvodu prošijte k sobě předním stehem.* Zdůraznila jsem, aby nesešivali látku k šabloně, jelikož se na závěr šablona bude vysouvat. Upozornila jsem, aby šili jednoduchou nití. Žáci často sešili látku k šabloně nebo se jim nit zadržovala.

5. *Poté sešijte všechny tři části k sobě stehem zadním.* Vysvětlila jsem, že je nutné si spojit vždy dvě různé hrany tvarů a velmi pečlivě je z rubu sešívát. Žáci vše mohli vidět ve videu na interaktivní tabuli. Větší problém nastal při sešívání posledních dvou hran, kdy bylo nutné tvary velmi ohnout, aby se žák s jehlou dostal až k rohům obou tvarů.

c) Průběh výuky

Výrazová hra

Úkolem této výtvarné úlohy bylo ušít tři stejné části za pomoci papírových šablonek, které se následně sešivaly v jeden tvar – trojúhelník. Tyto trojúhelníky se na závěr výuky žáci pokoušeli spojovat do určitých barevných i tvarových kompozic. Protože je v této technice velmi zásadní, aby žák ovládal jednotlivé stehy, soustředila se první úloha na jejich nácvik. Nejdříve žáci obdrželi kanavu a dostali pokyn k navlíknutí nitě na jehlu. Poté jsem jim vždy daný steh popsala, názorně na videu ukázala a žáci se to vše snažili zopakovat na svých kanavách. Takto si vyzkoušeli celkem čtyři stehy, které se pokládali za jednodušší. Přední steh již znali, proto jim šel ze všech nejlépe. Naopak největší problémy měli žáci se stehem křížkovým, kde jim dělalo problém vytvořit přesný tvar křížku, což si tento steh žádá. Pro šitou koláž jsme využili stehy dva – přední a zadní.

Pokud žák stehy ovládal, mohli jsme se zaměřit na látky a jejich barevnost. Dalším úkolem bylo, aby si vybral tři látky, které ho nějakým stylem charakterizují.

Uvedla jsem příklad na sobě, kdy jsem si vybrala barvu žlutou, zelenou a růžovou. Žlutá ve mně značí optimismus, zelená vztah k přírodě a růžová mojí oblíbenou barvu. V této části výuky jsem si všimla, že žáci látky nijak zásadně nevybírají a nad barevností hlouběji neuvažují. Zeptala jsem se jich, jak je jednotlivé barvy charakterizují a co je k nim pojí. Odpověď na tuto otázku dělala často problém, ale nakonec vždy něco vymysleli. Pokusili se nad barevností alespoň trochu uvažovat., což dokazuje i fakt, že si někteří šli látky ještě před samotou tvorbou vyměnit.

Poté následovala již samotná realizace. Rozdala jsem každému žákovi tři papírové šablony stejného tvaru, dle kterých měli vystříhnout látky (*viz. Ilustrace 41*). Důležité bylo, aby byly přibližně o jeden centimetr na každé straně větší, protože se budou ohýbat na druhou stranu a sešívát k sobě. Na odměření jednoho centimetru si někteří vzali pravítko.

Dále si žák přehnul konce látek na rub šablony a jednoduchou nití látku kolem ní obšil (*viz. ilustrace 42*). Takto postupoval u dalších dvou tvarů. Tato část byla doplněná o video, ve kterém žáci viděli detailně postup šití. Častým problémem byla

Ilustrace 41:
Nastřihání látek
(foto vlastní)

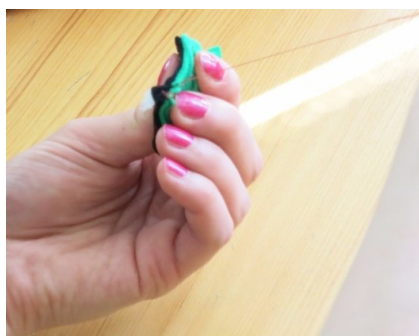

Ilustrace 42: Obšitý
tvar trojúhelníku dle
šablony (foto
vlastní)

zadrhnutá nit, zamotání nebo špatné zauzlování nitě. Někteří taktéž přišili látku k papírové šabloně, nezbývalo jim tedy nic jiného, než ji poté z látky vytrhat. Jelikož byla první zkušenost z tvorby za námi, rozhodla jsem se pro průběžnou reflexi, kdy jsem vyzdvihla povedená díla a naopak jsem ukázala, jak by to nemělo vypadat. Většina žáků měla správný postup, někteří si dle nich již během realizace chyby opravili, jiní se na to zaměřili po tomto rozboru. Kromě zadrhnutých nití, prošité šablony byl problémem také nepřesný tvar. Papírová šablona je měkká a při šití se

ohýbala, což někteří žáci nezaznamenali a šili dál, aniž by si kontrolovali tvar. Bylo zapotřebí, aby nit vypárali a začali znovu s větší přesností. Žáci měli zpočátku problém látku správně sešít, ovšem stále jim pomáhalo video a já jim byla také nápomocná. Žáci si postupně zvykli na jehlu a nit a postupovali čím dál tím lépe.

Dále se soustředili na sešívání jednotlivých kusů k sobě. Tentokrát bylo zapotřebí použít zadní steh, díky kterému přilnou látky těsně k sobě. Nejdříve si vzali dvě části, které si otočili naruby a spojili je hranami k sobě. Tyto hrany poté sešili a takto postupovali u všech tří částí (viz. *Ilustrace 43*). Důležité bylo, aby šili zrubu, nikoli z přední části výrobku, u které jednotlivé stehy nemají být vidět. Zde nastal problém, kdy někteří žáci jednotlivé části sešivali zepředu nebo ze stran (viz. *Ilustrace 44*). Větší problém dělala žákům poslední hrana. Aby se k ní dostali, museli celý trojúhelník ohnout. Žáci měli opět možnost vidět postup této části na videu. Ke konci samotné tvorby se soustředili na jednotlivé detaily, které bylo nutné doopravit. Poté následovala reflexe.

*Ilustrace 43: Sešívání částí k sobě
(foto vlastní)*

Ilustrace 44: Sešívání - vlevo špatný postup, vpravo správný postup (foto vlastní)

Závěr

Závěrem výuky je reflektivní dialog, kde jsem požádala žáky, aby se opět seskupili kolem lavice u tabule a dali na ni své výtvary. Zde jsem jim dala několik otázek:

1. Co pro vás bylo dnes nejtěžší?

Velmi obtížné bylo pro žáky především samotné šití a práce s tvary, které se často ohýbaly a jejich obšívání jim tedy působilo velké problémy. Výběr látek nebyl pro žáky nijak složitý, pouze k nim bylo těžší přiřadit své charakteristické rysy.

2. Dle čeho jste vybírali barevnost?

Žáci si vybírali látky spíše dle proutního zalíbení a teprve poté se v jednotlivých barvách hledali. Látky se v tomto případě občas shodují se sousedem. Menšina nad svými typickými vlastnostmi a charakteristikou opravdu hlouběji uvažovala a až poté si barvy cíleně vybírala. Výsledkem je výrobek s barevností často neobvyklou, avšak překvapivě zajímavou.

Dále jsem si pro žáky připravila úkoly s danými výtvary a měli pracovat společně ve skupině. Prvním úkolem bylo, aby všechny předměty rozdělili na teplé a studené (viz. Ilustrace 45, 46). Žáci se s úkolem poprali výborně, v teplých a studených barvách měli jasno. Celkově převládaly barvy studené.

Ilustrace 45: Teplé barvy (foto vlastní)

Ilustrace 46: Studené barvy (foto vlastní)

Druhým společným úkolem bylo, aby si žáci rozdělili své trojúhelníky dle kamarádství (viz. Ilustrace 47) . Tedy kdo s kým nejvíce kamarádí, toho se výrobek

Ilustrace 47: Kamarádství (foto vlastní)

bude dotýkat (stranami nebo hranami). Na začátku se tvořily menší skupinky, které ale vždy někdo spojil s ostatními. Tedy vznikla jedna velká barevná plocha. Až na jednoho žáka, který je ve třídě odstrčený. Jeho tvorbu můžete vidět například také na str. 35 (viz. *Ilustrace 33*). Kamarádství je velmi viditelné dle barevnosti, kdy spolusedící a nejlepší kamarádi použili stejné barvy. Studené barvy patří převážně chlapcům, teplé spíše dívkám.

Na závěr jsem po žácích chtěla, aby se zkusili zamyslet nad celkovou kompozicí a pokusili se vytvořit z jednotlivých trojúhelníků nějaký tvar (viz. *Ilustrace 48, 49, 50*). Jednalo se o geometrické tvary, se kterými žáci pracovali v první výukové úloze – Strom. Nyní s podobným zadáním uměli žáci mnohem rychleji pracovat a našli v částech hned tři tvary – hvězdu, rybu a strom.

Ilustrace 48: Hvězda (foto vlastní)

Ilustrace 49: Ryba (foto vlastní)

Ilustrace 50: Strom (foto vlastní)

3.5.3.2 Analýza

V této kapitole je výtvarná jednotka rozebrána ze tří hledisek. Nejdříve ve vrstvě tématické popíši konkrétní pojmy a jevy, se kterými se žák setkává při řešení dané úlohy. Ve vrstvě konceptové se zaměřím na fakta oboru, očekávané výstupy a oborové kompetence. Na závěr ve vrstvě kompetenční jsou zahrnuty klíčové kompetence, tedy očekávané výstupy z rámcového vzdělávacího plánu.

Konceptový diagram pro druhou výukovou řadu s tématem Šitá koláž:

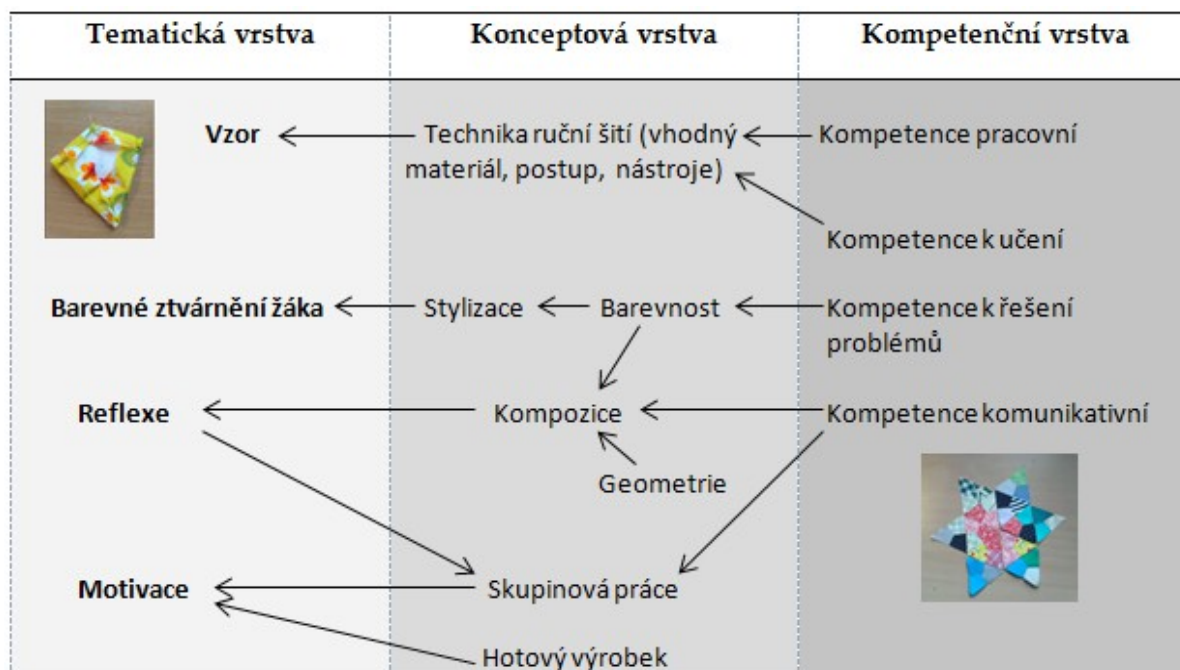

Diagram č. 3

1. Vrstva tematická

V této vrstvě se nachází pojmy nebo jevy, se kterými žák přímo zachází v rámci své činnosti při řešení úloh. Odvolává se na otázku obsahu: „Co budu dělat?“. V případě techniky ruční šití se jedná především o sešití tří stejných tvarů v jeden větší – trojúhelník dle zadaných kritérií.

Možným problémem pro žáka může být nejen práce s geometrickými tvary, se kterými pracuje jak při tvorbě (šablony), tak v závěrečné reflexi (tvorba kompozic), ale také samotná barevnost, skrze kterou se charakterizuje. Žáci si často hledali nejjednodušší řešení pro výběr látek. Víceméně o barevnosti nepřemýšleli. Vybírali si látky dle prvního dojmu nebo dle spolužáka, což nám dokládá samotná tvorba, kdy spolusedící mají stejné výtvary. A až poté hledali spojitost barev s vlastním já.

2. Vrstva konceptová

Ve vrstvě konceptové jsou očekávané výstupy a fakta oboru, kterým je nutné didakticky rozumět. Opírá se o otázku k metodám: „Jak to budu dělat?“. Oborové

očekávané výstupy se pokusím v závěru této podkapitoly zformulovat za pomoci Rámcového vzdělávacího programu.

U třetí výtvarné řady Šitá koláž je to především technika ručního šití a geometrie. Během tvorby bylo podstatné udržet tvar jednotlivých částí, ze kterých se nadále sestavil rovnoramenný trojúhelník. Žáci se často schylovali k jednoduššímu řešení, kdy k látce prošívali papírovou šablonku, která se utahováním nitě muchlala a ohýbaly se jí rohy, což vedlo k postupnému vymizení původního tvaru. Bez geometrie ztrácí práce přesnost, která je v případě ručního šití a patchworku základem. Nedodržením daných kritérií dá za vznik nahodilému tvaru, který je uvnitř zmuchlaný a nepůjde spojit s tvary ostatních. Úspěšný výsledek je podpořen názornými ukázkami, nácvikem jednotlivých stehů a osvojením práce s látkami v průběhu dvou předchozích výtvarných řadách.

Žák využívá při přípravě, realizaci a samotném tvůrčím záměru své základní dovednosti a zkušenosti. Během tvorby pracuje s geometrickými tvary a technikou ručního šití, kterou si postupně osvojuje. Žák vnímá vlastnosti a význam látek, skrz které se charakterizuje a se kterými umí pracovat. Svůj výsledek tvorby na závěr zhodnotí, prezentuje v reflektivním dialogu a aktivně spolupracuje se spolužáky na uspořádání objektů do celků v ploše a tím utváření jednotlivých kompozic. (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, str. 89*)³³.

3. Vrstva kompetenční

Do vrstvy kompetenční patří klíčové kompetence, což jsou univerzální způsobilosti žáka, které rozvíjí a využívá ve výuce. Odvoláváme se k otázce cílů: „Proč to mám dělat?“.

Žák zde rozvíjí především kompetenci pracovní, k učení, k řešení problémů a kompetenci komunikativní. Pracuje podle návodu a postupuje systematicky ve své tvorbě. Vybere si takový materiál (nejlépe bavlněné látky), nástroj (vhodnou velikost jehly a dostatečně dlouhou nit) a postup (pořadí a směr v sešívání jednotlivých částí),

33 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2016. URL: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani> [cit. 18. březen 2017].

který nejlépe odpovídá pracovnímu úkolu. Žák pracuje tak, aby výsledek odpovídal co nejvíce zadání a předem stanoveným kritériím, což závisí na utřídění a pochopení informací, které následně efektivně využije ve své tvůrčí činnosti. Žák při realizaci neohrožuje zdraví ostatních (práce s jehlou a nůžkami). Při komplikacích v realizaci úkolu volí vhodné způsoby řešení, které aplikuje a sleduje vlastní pokrok (vyparání nitě při sešití více částí zepředu a opětovné sešití částí z rubu). V reflektivní bilanci se žáci společně radí, doplňují navzájem a spolupracují (Bělecký, str. 36).

3.5.3.3. *Alterace*

Nyní bych ráda navrhla alteraci, tedy úpravu tvůrčího projevu, která nenaruší jeho koncepci, naopak by měla výuku zlepšit a obohatit. Nyní představím alteraci třetí výtvarné řady, která se týká samotné techniky (prošívání šablony, nácvik stehů) a prožitku (význam mezi tvarem významem).

Po technické stránce dělalo žákům problém nejen obšívání jednotlivých částí, ale i jejich sešívání. Často žáci prošli s látkou i papírovou šablonku nebo sešivali jednotlivé části nikoli z rubu ale ze stran, díky čemuž byly zepředu stehy vidět. Proto bych jim ještě před samotnou tvorbou ukázala a porovнала dva výrobky – jeden se správným a druhý se špatným postupem. Místo nácviků čtyř stehů, bych procvičila pouze dva – přední a zadní steh a zbylý čas přípravy bych věnovala trénování obšívání a sešívání látek.

Zpočátku si žáci nevěděli rady, jak a čím je jednotlivé barvy charakterizují. Proto bych jim na úvod hodiny rozdala papírky a dala jim tři prosté otázky, na které by měli odpovědět barvou (např. Jakou barvu máš nejraději? Jaká je barva tvých očí? Smýšlíš pozitivně (teplé barvy) nebo negativně (studené barvy)?). Po zodpovězení těchto otázek, by žákům již neměl dělat problém výběr látek.

V reflektivním dialogu bych se zaměřila na vztah mezi tvarem a významem. V samotném tvaru lze nalézt mnoho významů (*např. strom může být také raketou – viz. str. 59*). Význam vytváří nejen integrita tvaru, ale také vnitřní strukturace, která

vyplývá z barevnosti polí (*např. ve tvaru stromu se objevuje z barevných polí květina – viz. str. 59*).

Na závěr bych chtěla říci, že s takto vzniklými trojúhelníky lze dále pracovat. Je možné si hrát s různými variantami kompozice trojúhelníků, nafotit je a vybrat na závěr tu, která se třídě bude jevit nejharmoničtější. Tu sešít k sobě a následně po vyndání papírových šablonek podšít (*např. viskózou*). Tím by se cvičily kompetence ke smyslové citlivosti a schopnosti hledat integritu a komplexitu barevné kompozice. Z důvodu časové náročnosti a velmi detailní práce, na které by nemohl pracovat celkový počet žáků, který by se k realizaci nevešel, preferuji, aby sešití a podšití vykonal vyučující. Nebo je možné kompozici pouze přišpendlit na nástěnku či přilepit na čtvrtkový základ.

4 ZÁVĚR

Téma diplomové práce „Patchwork a jeho využití ve výtvarné výchově“ bylo mojí osobní volbou, protože je mi tato technika blízká a myslím, že je vhodné ji začlenit do výtvarné výchovy. Při nastudování literatury jsem zjistila, že se na školách tato technika vyučuje často bez zapojení látek nebo vůbec. To mě přimělo k nápadu psát o této textilní technice a přiblížit ji v mé diplomové práci nejen teoreticky, ale především prakticky.

Má diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První kapitola je teoretická, ve které jsem nejprve vysvětlila a představila výtvarnou techniku patchwork. Dále jsem se zaměřila na rozdíly mezi patchworkem, který spočívá ve skládání a sešívání kousků látek v plochu, a technikou, která jej doplňuje – quiltování neboli prošívání látek. Na patchworku je zajímavá veliká škála tvarů, barev a materiálů, které jsem nadále přiblížila a charakterizovala. Pokračovala jsem historickým vývojem této textilní techniky až po její současnost. Následně jsem neopomenula uvést tuzemské i zahraniční výstavy patchworku, popsat jednotlivé techniky patchworku, které jsou pro lepší představivost doplněny obrázky a propojit obsahovost fenoménu patchwork s praxí ve výtvarné výchově.

Druhá kapitola je praktická, jejíž náplní je didaktický projekt. Nejdříve jsem se zaměřila na charakteristiku a popis třídy, se kterou daný projekt realizuji. Poté jsem se věnovala konceptu a přípravám, které předcházely samotné realizaci projektu. Projekt je zaměřen na tři techniky patchworku, které jsou s žáky realizovány, dokumentovány a analyzovány metodikou „3A“ - anotace, analýza, alterace.

Hlavním cílem praktické části bylo zrealizovat didaktický projekt o třech výtvarných řadách z oblasti techniky patchwork, které rozšíří obzor žáků, zkvalitní a obohatí práci učitelů výtvarné výchovy při přípravě učebních úloh využívajících zvolenou techniku tvorby. Dalším cílem bylo také zjistit, zda se mi podaří techniku patchwork představit žákům na druhém stupni tak, aby zadané úkoly zvládli a

bavilo je to. Pro vyhodnocení jednotlivých předpokladů jsem vytvořila ke každé výtvarné řadě přípravu a reflektivní bilanci (*viz. přílohy č. 1, č. 2, č. 3*), průběžnou fotodokumentaci, návrhy alterace a konceptové diagramy. Ve výuce se mi potvrdilo formou dotazů, že většina žáků tuto techniku tvorby neznala. Svůj obzor si žáci rozšířili metodou teoretického výkladu pomocí prezentací a zároveň si vyzkoušeli tři techniky patchworku.

Na základě průběhu výuky a výsledků tvorby žáků jsem uvedla několik návrhů pro zkvalitnění a obohacení práce učitelů v technice patchwork (*viz. jednotlivé alterace, str. 42, 51, 62*).

Výtvarná díla zvládli žáci velmi dobře, což dokazují kvalitní výsledky jejich tvorby. Práce je bavila, protože bylo vidět, že pracovali se zaujetím.

K výuce jsem čerpala z teoretické části své diplomové práce. K praktické části mi pomohl příběh Podzemní železnice, na kterém jsem žákům ukázala symbolické vyznění, práci s geometrickými tvary a předala jim zajímavé informace z historie této techniky, které je namotivovaly k další úloze. Využila jsem dělení technik patchworku, které jsem promítla v prezentaci a doplnila o názorné ukázky. Při výuce hrál velikou roli tvar, barevnost a materiál. Tyto tři složky jsem se snažila u žáků rozvíjet nejen v přípravě, výrazové hře, ale také v samotné reflexi, kdy jsme se společně nad barevností, tvarem a materiálem zamýšleli a diskutovali.

Ještě před samotným zahájením výuky mého didaktického projektu, jsem měla určitá očekávání. Představovala jsem si průběh tvorby jednodušší, než ve skutečnosti byl. Ve výuce nastalo pár nepříjemností, které jsem nepředvíдалa a které jsem musela řešit (např. nedostatek látek) . Také jsem si nedokázala představit, jakých chyb by se mohl žák 7. třídy v patchworku dopustit. Proto jsem si připravila průběžné reflexe, ve kterých jsem na dané chyby postupně upozornila. Hlavní obtíže vidím především v nedodržení správného postupu techniky. Následné opravy vzaly žákům další čas, se kterým je nutné počítat. To přisuzuji faktu, že techniky byly pro žáky nové. Ve výsledku jsem byla mile překvapena, protože se výtvoři žákům velmi povedly. Myslím, že to bylo způsobeno především průběžnou reflexí a dostatečnou motivací.

Aby byla výuka techniky patchwork úspěšná, je nutné splnit určité požadavky, které by měli pomoci vyvarovat se případných chyb a nedostatků při pedagogické práci s touto technikou. Ty nejzásadnější uvádím v diskuzi níže.

5 DISKUZE

V diskuzi nabídnu několik doporučení pro realizaci úspěšné výuky výtvarné výchovy s technikou patchwork a shrnu míru úspěšnosti všech tří výtvarných řad.

Nejdříve bych chtěla zmínit to, co je potřeba mít na paměti, pokud se rozhodnete pro výuku této textilní techniky. Jedná se především o jednotlivá doporučení – názorné ukázky, zvládnutí postupu techniky patchwork, pečlivá příprava a také mé vlastní postřehy z výuky - zajištění dostatku materiálu, práce s jednoduchými tvary.

Názorné ukázky do výuky

Ve výuce se mi velmi osvědčily názorné ukázky. Ať už jsem do výuky přinesla hotové výrobky, které plnily funkci motivace, nebo jsem žákům předvedla postup v technice, vždy to mělo pozitivní výsledek. Pokud se jedná o detailnější práci (ruční šití), je vhodné natočit video, které se ve třídě pustí na interaktivní tabuli a vidí na něj i žáci ze zadních lavic.

Zvládnutí postupu techniky patchwork

Nejen že by sám učitel měl mít techniku před samotnou výukou výtvarné výchovy osvojenou a pečlivě s žáky postup nacvičil, tak by neměl zapomínat na průběžné reflexe během žákovské tvorby. Ty dají žákům zpětnou vazbu ve chvíli, kdy je možné ještě výrobek opravit a ujistí je, zda postupují správně či nikoli. Důležitým prvkem je také průběžná slovní motivace.

Pečlivá příprava

K technice patchwork patří také pečlivá příprava, která má žáky seznámit s danou technikou a přichystat je na samotnou tvorbu. Především se jedná o nácvič postupu v technice. U první a druhé výtvarné úlohy (Strom a Dárek) je možné si způsob práce vyzkoušet na polystyrenu a v úloze třetí (Šitá koláž) na kanavě.

Zaměřit by se měl učitel také na samotný materiál, barevnost a tvary, které hrají v technice patchwork velikou roli. Co se týče materiálu, je nejvhodnější bavlna.

Dostatek materiálu

Velice důležitý je samotný materiál, bez kterého se výtvarná výchova neobejde. V případě patchworku se jedná především o látky, pravítko a nůžky. Všichni žáci si daný materiál, dle získaných zkušeností, nemusí do výuky přinést. Je tedy nutné, aby měl sám učitel dostatečný materiál. Ze své zkušenosti můžu říci, že postačí taška látek.

Práce s jednoduchými tvary

Tvary by měly být jednodušší, z důvodu snazší práce s látkami. Mluvíme-li o jednoduchých tvarech v patchworku, myslíme tím tvary rovných linií (např. čtverec, obdélník). U oblých tvarů je těžší práce s látkami, které se krabatí a nedrží daný tvar.

Během výuky došlo k situacím, kdy se mi ve třídě pracovalo lépe, ale také hůře. V závislosti na tom nyní zmíním u všech tří výtvarných úloh to, co se mi dělalo dobře a špatně. Vycházím přitom ze svých zkušeností a prožitků z daných výuk.

V první výtvarné úloze se mi dobře pracovalo s tématem strom, který šel žákům dobře vyjádřit v geometrických tvarech a rovných liniích. Taktéž velikost polystyrenu (15x15 centimetrů) se jevila jako ideální – ani malá, ani velká. Obtížněji se mi pracovalo při nařezávání těchto polystyrenů, které vyžaduje maximální soustředěnost jak na samotný výkon, tak na žáky. V takovém případě je vhodnější si práci rozvrhnout tak, aby žáci v první dvouhodinové výuce strom stihli překreslit na polystyren. Vyučující ho může do další výuky bez přítomnosti žáků nařezat.

Ve druhé výtvarné úloze s názvem „Dárek“ bych vyzdvihla především vhodně zvolené téma, které namotivovalo žáky k další úloze a dobře vybranou velikost polystyrenové koule (průměr 6 centimetrů), která žákům vyhovovala. Hůře se mi pracovalo v samotné přípravě, kdy měli žáci problém s výběrem barevnosti látek dle

charakteristiky osoby. Vhodným řešením je zapojení aktivity, kdy by si každý měl vytvořit barevnou paletu a jednotlivé barvy popsat.

Ve třetí úloze se mi velmi dobře osvědčily videa, ve kterých žáci viděli názorný postup tvorby. Jelikož se jednalo o detailnější práci a mým cílem bylo, aby všichni ve třídě postup v danou chvíli viděli, sáhla jsem po této možnosti. Hůře se mi pracovalo s papírovými šablonami, které se snadno prošly a jejichž tvar se špatně pokrýval látkou. To platilo především u ostrého rohu, kde bylo zapotřebí látku několikrát přehnout. Pro příště bych volila tvar s méně ostrými rohy, například osmihran (*viz. babiččina zahrádka, str. 18, Ilustrace 20*).

Nyní přistoupím k samotné úspěšnosti mého didaktického projektu, který obsahoval tři výtvarné úlohy zaměřené na textilní techniku patchwork.

První úloha zaměřená na téma Strom žáky velmi zaujala. Jednalo se o zcela novou techniku, se kterou žáci doposud nepracovali a která je oslovila svojí originalitou a nápaditostí. Motivaci zde představoval především příběh Podzemní železnice, který si svojí zajímavostí zajistil pozornost. Žáci si tak mohli z hodiny odnést nejen zkušenosti spojené s osvojením nařezávací techniky patchwork, ale také cenné informace spojené s historií a vývojem této techniky. Během výuky nenastala žádná větší krize. V úvodu výuky k takové kolizi dojít mohlo, a to když vyučující zjistil, že si žáci nepřinesli látky. Ovšem i s takovou situací se počítalo a látky byly zajištěny. Dle toho, jak se jim výrobky povedly a techniku zvládli, usuzuji, že je patchwork bavil a zaujal. Fakt, že si většina žáků své výrobky chtěla vzít ihned domů a pochlubit se svým rodičům, mi v tom jen utvrdil. První výuku hodnotím úspěšně.

Ve druhé výtvarné úloze jsem stále pracovala s polystyrenovým základem a látkami, tedy s pomůckami, které žáci již velmi dobře znali z předchozí úlohy. Změnil se pouze systém začleňování látky do polystyrenu - vpichování, kdy hlavní roli plnily špendlíky. Bylo důležité žáky upozornit na bezpečnost práce, jelikož se jednalo o ostré předměty, se kterými přímo pracovali. Zpočátku se žákům nedařilo najít vhodné barvy k charakteristickým vlastnostem osoby, což se po společné diskuzi napravilo. Žáci si v průběhu tvorby osvojovali systém vpichů do

polystyrenové koule, kdy každý měl jiný styl a výsledek byl o to zajímavější. Na žácích bylo vidět, že je velmi motivovalo téma Dárek. Fakt, že svůj výtvar darují své vybrané osobě, v nich vzbudil zájem. Techniku si v průběhu hodiny rychle osvojili a stala se jim téměř automatickou. Celkově mohu říci, že se druhá výtvarná úloha povedla, žáci se naučili nové technice, schopnosti hlouběji přemýšlet o barvách a jejich výtvořiny udělaly daným osobám velikou radost.

Třetí výtvarná úloha se věnovala již samotnému ručnímu šití. Žáci se na tuto techniku nejdříve připravili nácvikem stehů a naučili se zacházet s jehlou a nití, což bylo základem úspěchu. V samotné tvorbě provázela třídu videa na interaktivní tabuli s názorným postupem práce, což ocenili především žáci v zadních lavicích. Celkový koncept jsem se snažila vytvořit co nejsnazší pro žáky, kteří ruční šití vidí často jako velmi pracné a detailní. Žáci ve výuce pracovali se třemi papírovými šablonami, které obšívali látkami a následně je sešili k sobě v jeden ucelený tvar. Realizace proběhla nad mé očekávání, samozřejmě s průběžnou reflexí a motivací, kterou zde představovala především užitečnost této techniky a rozvoj zručnosti žáků. Velký úspěch u mě zanechala hlavně závěrečná reflexe, kdy žáci pracovali ve skupině. Žáci byli po celou hodinu pozitivně naladěni, což mi dokládá, že je hodina bavila. Zde měl velký efekt celkový pohled na všechny výtvořiny v jedné kompozici, která se měnila dle zadání vyučujícího. Třetí úlohu považuji za úspěšnou.

Díky didaktickému projektu mám vlastní autentickou zkušenost s výukou techniky patchwork. Pro ty, kteří by s ní chtěli pracovat ve výtvarné výchově, nabídnu otázky, které mi po skončení projektu napadají a které v návaznosti na výuku této textilní techniky soustředí pozornost na její vylepšení.

Otázky:

1. Jaké hodnocení a v jaké míře je vhodné, aby učitel ve výuce techniky patchwork použil? Tato otázka směřuje k posouzení kvality jednotlivých žákovských výstupů.

2. Jak je možné pracovat s barevností látek v patchworku? Vzhledem k jejich nedostatku v první výuce sleduje otázka obsah pedagogického díla a možné zúžení počtu barev.

3. Kde v průběhu pedagogických děl nacházejí žáci největší zálibu? Tato otázka směřuje k uchopení kvality pedagogického díla. Ve chvíli, kdy žáky učební úloha baví a naplňuje je pravděpodobné, že jsou tvořeny kvalitnější díla. Dá se tedy konstatovat, že v takovém případě učitel dobře pracuje jak s primární, tak sekundární motivací, tedy kvalitněji.

Závěrem bych chtěla říci, že mi didaktický projekt velice obohatil o cenné zkušenosti a nápady, jak je možné pracovat s technikou patchwork ve výtvarné výchově. Snažila jsem se zjistit, zda dokáží žákům na 2. stupni základní školy představit techniku patchwork tak, aby ji zvládli a bavila je. Vzhledem k úspěšnosti projektu mohu říci, že se mi tento cíl podařilo naplnit.

6 RESUMÉ

The subject of this diploma thesis is a textile “patchwork” technique and its application in arts classes on secondary schools. The thesis is divided into two parts. In the theoretical part, I deal with the “patchwork” technique as such, describing its history since its origin until these days. I am introducing the particular techniques, exhibitions and a wide selection of shapes, colours and materials that could be commonly used in artistic work. I also deal with the connection of the “patchwork” technique as such with the practice in art education. In the practical part, I realized a didactic project of three educational assignments of “patchwork” technique. Its goal was to educate the pupils and broaden their horizon as well as to improve and enrich the art education teachers’ work in preparation of the educational assignments of every particular technique and to find out whether I am able to introduce the pupils to this technique in a manageable and amusing way.

7 POUŽITÁ LITERATURA

Literatura:

1. ALEXANDRAKISOVÁ, J. *Nápaditý patchwork*. Praha, 2015. ISBN 978-80-249-2584-4.
2. ANDERSON, L. *Country Cottage Quilting: 15 quilt projects combining stitchery and patchwork*. Devon, 2012. ISBN 978-1-4463-0039-8.
3. BĚLECKÝ, Z. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.
4. DOWNS, A. *Hatched and Patched's Some Kind of Wonderful*. Kansas, 2011. ISBN 978-1935362838.
5. HARMACHOVÁ, J. *Patchwork kam se podíváš*. Písek, 2010. ISBN 978-80-254-6868-5.
6. HILBERGOVÁ, B. *Tradiční patchwork*. Praha, 2004. ISBN 80-249-0353-9.
7. JANEČKOVÁ, M. *Alternativní výuka výtvarné výchovy pro 6. Ročník ZŠ a primy na víceletých gymnáziích*. Plzeň, 2015. ISBN 978-80-261-0519-0.
8. JANÍK, T., SLAVÍK, J., NAJVAR, P., et al. *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6349-5.
9. LUKAVSKÝ, J., SLAVÍK, J. *Kvalita tvořivých úloh ve výtvarné výchově*. *Výtvarná výchova*. 2013, roč. 53. ISSN 1210-3691.
10. OWENOVÁ, CH. *Patchwork pro začátečníky*. Praha, 2012. ISBN 978-80-249-1669-9.
11. PEŠKOVÁ, I., BAŽANTOVÁ, R.. *Patchwork*. Brno, 2010. ISBN 80-251-0302-1.
12. POŽÁROVÁ, E. *Role motivace ve výtvarné výchově na I. a II. stupni ZŠ*:

Diplomová práce. Brno, 2008. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí diplomové práce Hana Stadlerová.

13. SLAVÍK J., DYTRTOVÁ, K., FULKOVÁ, M. *Konceptová analýza tvořivých úloh jako nástroj učitelské reflexe*. Pedagogika, 2010, roč. 60, č 3–4. ISSN 0031-3815.
14. SLAVÍK, J. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefietiky)*. Praha, 2001. ISBN 80-7290-066-8.
15. ŠVADLENKA. Příbram: PB tisk, s.r.o., 2007, č.1. ISSN 1802-4483.
16. ZENKLOVÁ, M. *Patchwork aneb záplatování všemi směry*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7207-704-5.

Prameny:

1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Elektronické zdroje:

1. Alena Scheinostová – *S vlastnoručním dárkem dáme kus sebe* [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/s-vlastnorucnim-darkem-dame-kus-sebe.html>
2. Amish Country Quilts – *Color Wheel Bargello Quilt* [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.amishcountrylanes.com/Pages/hs608.shtml>
3. Andrea Votrubicová – *Patchwork* [online]. 2016. Dostupné z: <http://www.patchwork-aja.cz/cz/page/26300/vyzkousejte-si-patchwork-s-fotopostupem-v-navodu-krok-za-krokem.html?detail=32527>
4. Angela Walters – *Quilting is my therapy* [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.quiltingismytherapy.com/2013/11/04/the-quilt-it-up-cut-it-up-quilt/>

5. Carol Doak – *Paper piecing* [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.caroldoak.com/weblog/>
6. Jana Dušková – *Keltský uzel* [online]. 2010. Dostupné z: <http://www.patchworkjana.cz/courses/29>
7. Jan Gellerstedt – *Crazy Quilt* [online]. 2016. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/152066924898578309/>
8. Jan Patek Quilts – *Santa Claus Lane pattern* [online]. 2016. Dostupné z: <http://janpatekquilts.goodsie.com/santa-claus-lane-pattern>
9. Joana Teo – *Montagem do Meshwork* [online]. 2011. Dostupné z: https://www.flickr.com/photos/joana_teo_patchwork/5889575468
10. Josef Veselý – *Všichni školou povinni* [online]. 2012. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/544-schuzka-vsichni-skolou-povinni--203984
11. Karin Jordan – *Watercolor* [online]. 2016. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/359654720227154042/>
12. Kathleen Quilts – *Trapunto* [online]. 2016. Dostupné z: <https://kathleenquilts.com/2016/06/24/free-motion-friday-night-sky-quilt-blocks/>
13. Klub Červenka – *Dílny klubu Patchwork* [online]. 2011. Dostupné z: <https://www.ctrebova.cz/klubcervenka/view.php?cisloclanku=2011030003>
14. Lizzie Broderie – *Camelot Quilt* [online]. 2011. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/27001012@N00/6142464281/>
15. Maria Elkins – *Windblown* [online]. 2011. Dostupné z: <http://mariaelkins.com/2011/05/windblown/>
16. Michal Hanzlovský - *Psychologie barev* [online]. 2008. Dostupné z: <https://www.celostnimediceina.cz/psychologie-barev.htm>
17. Monika Rokosová – *Patchwork* [online]. 2009. Dostupné z: <http://patchworkmona.cz/>

18. Monique Dillar – *American patchwork – Quilting Mystery Quilt* [online]. 2016. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/AR8HP7KK8pamUdOTl1E5U4UDqIGg5FARs1ImE9w4pgK6Ct9Euy5Vfa0/>
19. Patchwork – 23. *European Meeting* [online]. 2017. Dostupné z: www.patchwork-europe.eu
20. Patchwork – *šitá geometrie* [online]. 2016. Dostupné z: <http://www.mini-kurzy.cz/patchwork-sita-geometrie/>
21. Patricia Dunn – *How to make a rag quilt* [online]. 2014. Dostupné z: <http://patriciaspatchwork.blogspot.de/2014/04/how-to-make-rag-quilt.html>
22. Prague Patchwork Meeting – 11. *mezinárodní výstava* [online]. 2016. Dostupné z: <http://www.praguepatchworkmeeting.com/cz-ppm-informace.php>
23. Renata Endlmanová – *Český patchwork* [online]. 2006. Dostupné z: <http://www.artquilt.eu/ubrusy/konvergence>
24. Rosalie Quinlan designs – *It's Redwork Christmas* [online]. 2008. Dostupné z: <http://rosaliequinlandesigns.typepad.com/rosaliequinlandesigns/2008/06/its-a-redwork-christmas.html>
25. Sara Nephew – *Cube Quilt* [online]. 2016. Dostupné z: <http://your-craft.co/2014/01/14/hollow-cube-scrappy-quilt-made-from-sara-nephews-big-book-of-building-block-quilts-42-x-59/>
26. The Festival of Quilts 2017 – *Europe's leading patchwork and quilting show* [online]. 2017. Dostupné z: www.thefestivalofquilts.co.uk
27. The Patchery Menagerie – *Seminole Patchwork* [online]. 2008. Dostupné z: <http://patcherymenagerie.blogspot.cz/2008/06/seminole-patchwork.html>
28. Valérie Orosco – *Retalhomania* [online]. 2016. Dostupné z: <http://flickeflu.com/photos/26089211@N06>
29. Základní škola a Mateřská škola Kladno – *Patchwork z ubrousků* [online]. 2016. Dostupné z: <http://www.zsmsvelvarska.cz/druzina/fotogalerie/525/>

Elektronické publikace a články:

1. SLAVÍK, J., JANÍK, T., JARNÍKOVÁ, J., TUPÝ, J. *Zkoumání a rozvíjení kvality výuky v oborových didaktikách: metodika 3A mezi teorií a praxí*. Pedagogická orientace [online]. 2014, roč. 24, č. 5. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/2431/1999>

8 PŘÍLOHY

Příloha I	první výtvarná úloha: Strom
Příloha II	druhá výtvarná úloha: Dárek
Příloha III	třetí výtvarná úloha: Šitá koláž

Příloha I – první výtvarná úloha: Strom

Příprava na 1. výuku

Název hodiny: Patchwork – příprava na nařezávací techniku	
Téma hodiny: Strom	
Třída: 7.A	
Počet žáků: 27	
Délka výuky: 90 minut (jede se bez přestávky, končí se o 10 minut dříve)	
<p>RVP: rozvíjení smyslové citlivosti – linie, tvary, barevné kvality, jejich kombinace a proměny v ploše, uspořádání objektů do celků</p> <p>Vztah k oboru: architektura, textilní průmysl</p>	<p>CÍL: osvojení tvarů, linií a práce s textilií</p> <p>Pojmový slovník: patchwork, linie, geometrie</p> <p>Konkrétní výstup: návrh stromu 15 x 15 cm polepený látkami na formátu A4, který je tvořen pouze z rovných linií za pomoci geometrických tvarů</p>
<p>Čtyři dimenze expresivního zážitku:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Tematická část: geometrické ztvárnění stromu •Konstruktivní část: Jakým způsobem je dílo tvořeno? •Empatická část: Shody a rozdíly mezi jednotlivými výtvary žáků. •Prožitková část: Jak jsem se při tvorbě cítil/a? 	<p>Úroveň expresivního zážitku, která je rozvíjena: prožitková úroveň zážitku</p>
<p>Organizace výuky:</p> <p>10 min. – úvod – téma hodiny, motivace</p> <p>10 min. – diskuze</p> <p>5 min. – zadání práce</p> <p>15 min. – samotná tvorba – návrhy stromů</p> <p>10 min. – sestavování nových obrazů</p> <p>20 min. – práce s textiliemi</p> <p>12 min. – závěrečná reflexe</p> <p>8 min. – úklid, rozloučení se s žáky</p>	<p>Pomůcky: nůžky, 2x čtvrtka A4, tužka, lepidlo, látky</p> <p>Nároky na prostředí: třída s interaktivní tabulí a křídovou tabulí</p>

Zdůvodnění vzhledem k cílům a k použitým metodám:

Hlavním úkolem je osvojení si principů geometrických tvarů. Důraz je kladen na rozvíjení smyslové citlivosti, konkrétně na vyjádření tvarů, linií a barevnosti dle momentálních emocí žáka.

Použité metody a konkrétní postupy:

frontální výuka, otevřená diskuze, prezentace, individuální zodpovídání dotazů žáků v lavici, průběžná kontrola postupu/dodržení kritérií, případná pomoc s realizací nápadu, průběžná pozitivní motivace

10 min. – **úvod** – představení tématu hodiny metodou výkladu, oživení formou prezentace

Otázky na žáky:

1. Ví někdo, co je to technika „Patchwork“?
2. Jaké má využití?
3. Kde se s patchworkem můžeme setkat?
4. Jaké existují techniky?

Motivace – příběh podzemní železnice

10 min. – **diskuze** – vysvětlení pojmu linie a geometrie

Otázka na žáky:

1. Jak by vypadal svět, který by se skládal pouze z geometrických tvarů? (pro lepší představu je možné nakreslit pár příkladů na tabuli)

5 min. – **zadání** - Nyní si vyměřte a narýsujte na čtvertku A4 čtverec o velikosti 15 x 15 cm, poté si tento čtverec vystříhnete a navrhnete na něj strom za pomoci geometrických tvarů.

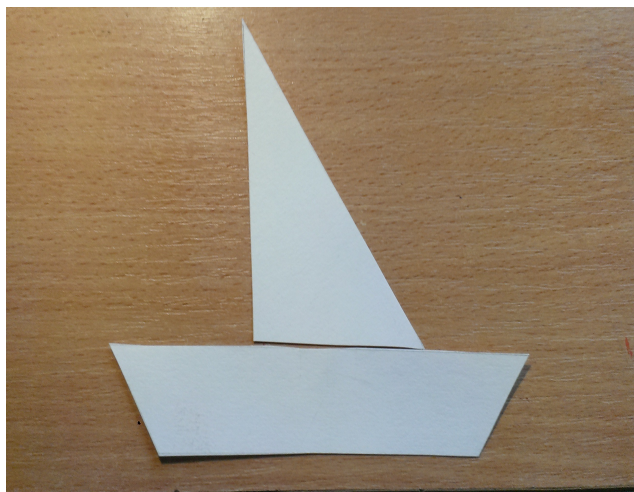
Bude následovat ověření, zda žáci vědí, co mají dělat (zopakování úkolu náhodně vyvolaným žákem).

15 min. – **samotná tvorba** – na formát 15 x 15 cm si žáci navrhují své stromy pouze z rovných geometrických tvarů (vyjímaje kružnici, která je pro nás jako „začátečníky“ v patchworku příliš složitá)

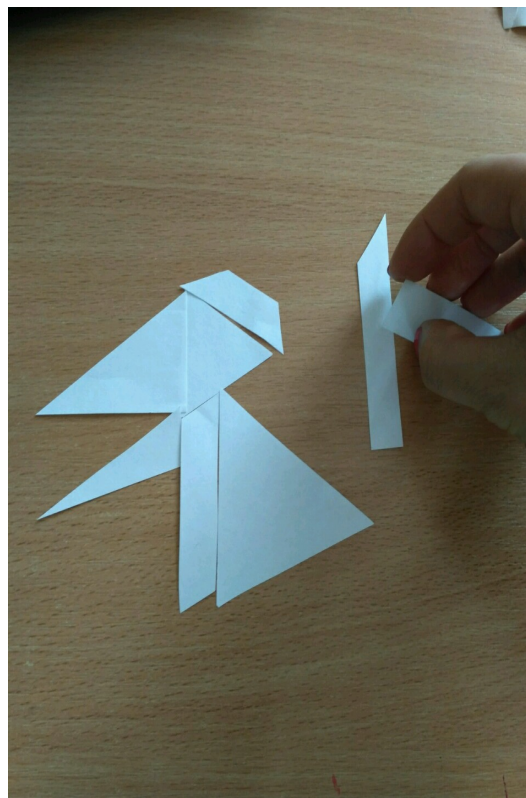
10 min. – **Sestavování** - rozstřihání návrhu stromu dle linií, žáci se pokusí sestavit kousky k sobě tak, aby jim něco připomínaly. Žáci nemusí využít všechny

	<p>kousky. Na závěr žáci sestaví z kousků původní návrh stromu.</p> <p>20 min. – Koláž - žáci si představí jednotlivé části stromu v barvách, vyberou si dle svých barev látky, kterými polepí jednotlivé části stromu a přilepí na čtvrtku A4.</p> <p>12 min. – závěrečná reflexe</p> <p>8 min. – úklid, pochvala žáků, rozloučení</p>
<p>Otázky k reflexi: <i>Během hodiny:</i> 1. Jak se vám pracuje s geometrickými tvary? <i>Závěrečná reflexe:</i> 2. Jak se vám vymýšlel návrh stromu? 3. Dle čeho jste volili barevnost jednotlivých kusů vašeho návrhu? 4. Jak se vám pracovalo s textiliemi? 5. Jaké by to bylo, kdyby byl celý svět z geometrických tvarů?</p>	<p>Formy hodnocení: slovní hodnocení Kritéria hodnocení: snaha a pečlivost žáků při tvorbě i reflexi, minimum: ztvárnění stromu pomocí rovných geometrických tvarů na formát 15 x 15 cm, který žák následně polepí látkami dle své fantazie a přilepí na čtvrtku A4</p>

Fotodokumentace

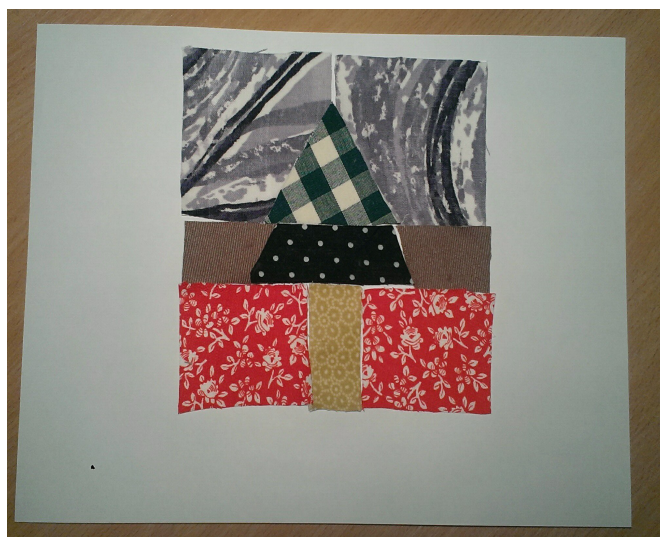
Ilustrace 51: skládání tvarů 1 (foto vlastní)

Ilustrace 52: Skládání tvarů 2 (foto vlastní)

Ilustrace 53: Střih látek dle šablony (foto vlastní)

Ilustrace 54: Polepené šablony látkou vyskládané do původního návrhu stromu (foto vlastní)

Příprava na 2. výuku

Název hodiny: Patchwork – nařezávací technika	
Téma hodiny: Strom	
Třída: 7.A	
Počet žáků: 27	
Délka výuky: 90 minut (jede se bez přestávky, končí se o 10 minut dříve)	
<p>RVP: rozvíjení smyslové citlivosti – linie, tvary, barevné kvality, jejich kombinace a proměny v ploše</p> <p>Vztah k oboru: textilní průmysl</p>	<p>CÍL: osvojení si tvarů, linií, práce s textilií a nařezávací techniky patchwork</p> <p>Pojmový slovník: patchwork, nařezávací technika, linie</p> <p>Konkrétní výstup: ztvárnění stromu na polystyren 15 x 15 cm nařezávací technikou patchwork</p>
<p>Čtyři dimenze expresivního zážitku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Tematická část:</u> ztvárnění stromu na polystyren 15 x 15 cm nařezávací technikou • <u>Konstruktivní část:</u> Jakým způsobem je dílo tvořeno? • <u>Empatická část:</u> Shody a rozdíly mezi jednotlivými výtvary žáků. • <u>Prožitková část:</u> Jak jsem se při tvorbě cítil/a? 	<p>Úroveň expresivního zážitku, která je rozvíjena:</p> <p>konstruktivní úroveň zážitku</p>
<p>Organizace výuky:</p> <p>5 min. – úvod – téma hodiny, představení nařezávací techniky patchwork</p> <p>5 min. – sdělení cíle hodiny a zadání práce</p> <p>5 min. – diskuze</p> <p>15 min. – překreslení stromu na polystyren a nařezání polystyrenu</p> <p>5 min. – příprava na nařezávací techniku</p> <p>10 min. – samotná tvorba - zastrkávání látek do polystyrenu</p> <p>5 min. – průběžná reflexe</p> <p>25 min. – samotná tvorba – zastrkávání látek do polystyrenu a přišpendlení látek</p>	<p>Pomůcky: nůžky, čtvrtka A4, tužka, látky, polystyren, pravítko nebo kovový pilník na zastrkání látek do nařezaných linií, řezák, špendlíky</p> <p>Nároky na prostředí: třída s interaktivní tabulí</p>

<p>ze zadní strany polystyrenu 5 min. - úklid 10 min. – závěrečná reflexe, zhodnocení</p>	
<p>Zdůvodnění vzhledem k cílům a k použitým metodám: Hlavním úkolem je osvojení si práci s textiliemi. Důraz je kladen na rozvíjení smyslové citlivosti, konkrétně na uspořádání objektů do celků v ploše a vyjádření barevnosti skrze látky dle momentálních emocí žáka.</p>	<p>Použité metody a konkrétní postupy: frontální výuka, otevřená diskuze, prezentace, individuální zodpovídání dotazů žáků v lavici, průběžná kontrola postupu/dodržení kritérií, případná pomoc s realizací nápadu, průběžná pozitivní motivace</p> <p>5 min. – úvod – sdělení tématu hodiny: STROM, představení nařezávací techniky patchwork pomocí prezentace</p> <p>5 min. – Sdělení cíle hodiny a zadání práce: Názorná ukázka konečného výrobku, kterého by měl každý dosáhnout. Následuje sdělení zadání práce – nejdříve v celku, poté postupně v průběhu hodiny.</p> <p>5 min. – Dávám žákům prostor pro případné dotazy. Ověřuji si, zda vědí, co mají dělat.</p> <p>15 min. – Na polystyren 15 x 15 cm si žáci překreslí tužkou svůj návrh stromu z minulé hodiny, poté přijdou k tabuli a učitelky polystyren řezákem nařezají.</p> <p>5 min. – příprava – Žáci si vyberou barvy látek, připraví si pravítko a nůžky.</p> <p>10 min. – samotná tvorba –zastrkávání látek do polystyrenu</p> <p>5 min. – průběžná reflexe (upozornění na hrany polystyrenu, vyzdvihnout povedené práce žáků)</p> <p>25 min. – samotná tvorba – zastrkávání látek do polystyrenu a jejich následné přišpendlení ze zadní strany.</p> <p>5 min. - úklid</p> <p>10 min. – závěrečná reflexe, zhodnocení</p>

Otázky k reflexi:

Během hodiny:

1. Jak se vám pracuje s touto technikou Patchworku?

Závěrečná reflexe:

2. Jak se vám pracovalo s tvarem stromu v této hodině oproti té minulé hodině?

3. Myslíte si, že vás něčím ten váš strom charakterizuje? (výška, šířka)

4. Jak myslíte, že se váš strom cítí?

5. Představte si, že umí váš strom mluvit, co by vám řekl?

6. Kdybyste mohli být stromem, který by to byl?

7. Jaké rozdíly vidíte mezi svými dvěma ztvárněními stromů?

Formy hodnocení: slovní hodnocení

Kritéria hodnocení: snaha a pečlivost žáků při tvorbě i reflexi, čistota práce.

minimum: ztvárnění stromu na polystyren o velikosti 15 x 15 cm
nařezávací technikou patchwork

Fotodokumentace

Ilustrace 55: Zastrkávání látek (foto vlastní)

Ilustrace 56: Rozmýšlení barev v průběhu tvorby (foto vlastní)

Ilustrace 57: Závěrečná reflexe (foto vlastní)

Příloha II - druhá výtvarná úloha: Dárek

Příprava na 3. výuku

Název hodiny: Patchwork – vpichovací technika	
Téma hodiny: Dárek	
Třída: 7.A	
Počet žáků: 27	
Délka výuky: 90 minut (jede se bez přestávky, končí se o 10 minut dříve)	
RVP: uplatňování subjektivity, vyjádření představ a osobních zkušeností, uspořádání prostoru a celku vizuálně obrazných vyjádření Vztah k oboru: textilní průmysl	CÍL: osvojení si vpichovací techniky patchwork Pojmový slovník: vpichovací technika, prostorová tvorba, barevnost Konkrétní výstup: vytvoření ozdobné koule za pomoci vpichovací techniky patchwork jako dárek pro své nejbližší
Čtyři dimenze expresivního zážitku: · <u>Tematická část:</u> vytvoření ozdobné koule vpichovací technikou Patchworku · <u>Konstruktivní část:</u> Jakým způsobem je dílo tvořeno? · <u>Empatická část:</u> Shody a rozdíly mezi jednotlivými výtvary žáků. · <u>Prožitková část:</u> Jak jsem se při tvorbě cítil/a?	Úroveň expresivního zážitku, která je rozvíjena: konstruktivní úroveň zážitku
Organizace výuky: 5 min. – úvod, sdělení cíle hodiny, představení techniky formou prezentace 10 min. – příprava na vpichovací techniku, nácvik vpichování 5 min. – zadání úkolu 10 min. - rozmyšlení, pro koho výrobek bude vyráběn, charakteristika osoby, výběr barevnosti 15 min. – samotná tvorba – stříhání látek napožadovanou velikost 10 min. – samotná tvorba – vpichování látek do polystyrenu	Pomůcky: nůžky, látky, polystyrenové koule o průměru 6 cm, špendlíky Nároky na prostředí: třída s interaktivní tabulí

<p>5 min. – průběžná reflexe 20 min. – samotná tvorba – vpichování látek do polystyrenu 10 min. – závěrečná reflexe, zhodnocení 5 min. - úklid</p>	
<p>Zdůvodnění vzhledem k cílům a k použitým metodám: Hlavním úkolem je osvojení si práci s textiliemi. Důraz je kladen na uplatňování subjektivity, konkrétně na uspořádání barevnosti látek v prostoru a celku vizuálně obrazného vyjádření.</p>	<p>Použité metody a konkrétní postupy: frontální výuka, prezentace, individuální zodpovídání dotazů žáků v lavici, průběžná kontrola postupu/dodržení kritérií, případná pomoc s realizací nápadu, průběžná pozitivní motivace</p> <p>5 min. – úvod – představení cíle hodiny, techniky, termínu prostorová tvorba 10 min. – příprava – Žáci si vyzkouší způsob vpichování látek do polystyrenu. Vyučující názorně předvede jeden způsob vpichování a žáci to po něm opakují v lavicích, vyučující chodí mezi žáky a kontroluje, zda vše dělají správně a zároveň se ujišťuje, že žáci vědí, co mají dělat. 5 min. – zadání úkolu 10 min. - rozmyslení pro koho bude žák „dárek“ dělat, tuto osobu charakterizuje a dle toho vybere barevnost látek 15 min. – samotná tvorba –žák si nastříhá vybrané látky do požadovaných proužků (celkem zhruba čtyřicet proužků) 10 min. – samotná tvorba – žák vpichuje látky do polystyrenové koule a zaplní s nimi celou plochu 5 min. – průběžná reflexe – Vyučující ukáže povedené a méně povedené práce pro srovnání. 20 min. – samotná tvorba – žáci vpichují látky do polystyrenové koule a postupně dokončují 10 min. – závěrečná reflexe, slovní hodnocení 5 min. - úklid</p>

Otázky k reflexi:*Závěrečná reflexe:*

2. Pro koho jste „dárek“ vyráběli?
2. Jak se vám pracovalo s touto technikou?
3. Co vám dělalo největší problémy?
4. Myslíte si, že jsou vaše koule tvořeny spíše z teplých barev nebo ze studených barev?

Formy hodnocení: slovní hodnocení**Kritéria hodnocení:** snaha a pečlivost žáků při tvorbě i reflexi, čistota práce.

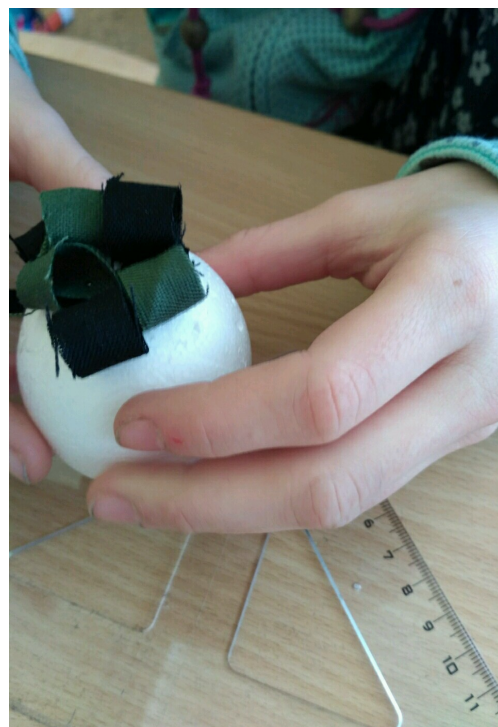
minimum: vytvoření jedné ozdobné koule vpichovací technikou patchwork

Fotodokumentace

Ilustrace 58: Příprava proužků látek (foto vlastní)

Ilustrace 59: Počátek tvorby (foto vlastní)

Ilustrace 60: Tvorba (foto vlastní)

Příloha III - třetí výtvarná úloha: Šitá koláž

Příprava na 4. výuku

Název hodiny: Patchwork - ruční šití	
Téma hodiny: Šitá koláž	
Třída: 7.A	
Počet žáků: 27	
Délka výuky: 90 minut (jede se bez přestávky, končí se o 10 minut dříve)	
<p>RVP: rozvíjení smyslové citlivosti – barevné kvality, jejich kombinace a proměny v ploše, uspořádání objektů do celků</p> <p>Vztah k oboru: textilní průmysl</p>	<p>CÍL: osvojení si techniky ruční šití</p> <p>Pojmový slovník: přední steh, zadní steh, křížkový steh, obnitkový steh</p> <p>Konkrétní výstup: obšití tří stejných papírových šablon látkami a jejich sešití k sobě do tvaru trojúhelníku</p>
<p>Čtyři dimenze expresivního zážitku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Tematická část:</u> ztvárnění barevného trojúhelníku technikou ručního šití • <u>Konstruktivní část:</u> Jakým způsobem je dílo tvořeno? • <u>Empatická část:</u> Shody a rozdíly mezi jednotlivými výtvary žáků. • <u>Prožitková část:</u> Jak jsem se při tvorbě cítil/a? 	<p>Úroveň expresivního zážitku, která je rozvíjena: konstruktivní část</p>
<p>Organizace výuky:</p> <p>5 min. – úvod – představení tématu hodiny a techniky ruční šití</p> <p>10 min. – příprava na techniku ruční šití</p> <p>5 min. – zadání úkolu</p> <p>5 min. – diskuze</p> <p>15 min. – samotná tvorba</p> <p>5 min. – průběžná reflexe</p> <p>25 min. – samotná tvorba</p> <p>15 min. – závěrečná reflexe</p> <p>5 min. – úklid</p>	<p>Pomůcky: látky, špendlíky, papírové šablony, jehla, nit, nůžky</p> <p>Nároky na prostředí: třída s interaktivní tabulí</p>

<p>Zdůvodnění vzhledem k cílům a k použitým metodám:</p> <p>Hlavním úkolem je osvojení si techniky ruční šití. Důraz je kladen na zvládnutí techniky a rozvíjení smyslové citlivosti, konkrétně na vyjádření barevnosti dle momentálních emocí žáka, uspořádání jednotlivých objektů do celků v ploše a jejich barevné proměny.</p>	<p>Použité metody a konkrétní postupy:</p> <p>frontální výuka, otevřená diskuze, výuka za použití videa, individuální zodpovídání dotazů žáků v lavici, průběžná kontrola postupu/dodržení kritérií, případná pomoc s realizací nápadu, průběžná pozitivní motivace</p> <p>5 min. – úvod – představení tématu hodiny a samotné techniky metodou výkladu, oživení hotovými díly, které vznikly technikou ručního šití.</p> <p>10 min. – příprava – žáci se nejdříve naučí čtyři stehy – zadní steh, křížkový steh, obnitkový steh a přední steh. Nejdříve žákům rozdám kanavu, žáci si připraví jehlu a nit a pustím ke každému stehu video, kde mohou žáci vidět postup.</p> <p>5 min. – zadání práce</p> <p>5 min. – diskuze – ověření, zda žáci vědí, co mají dělat</p> <p>15 min. – samotná tvorba – Nejdříve si žáci vyberou barevnost látek dle své momentální nálady. Dále každému z nich rozdám tři papírové šablony, podle kterých si látky vystříhnou. Látky si přišpendlí je šablonám a každou obšijí (steh přední).</p> <p>5 min. – průběžná reflexe – porovnání povedených a nepovedených prací</p> <p>25 min. – samotná tvorba – následuje sešití všech třech tvarů k sobě (steh zadní)</p> <p>15 min. – závěrečná reflexe</p> <p>5. min – úklid</p>
--	---

Otázky k reflexi:

Během hodiny:

1. Mysleli jste si, že bude technika ručního šití jednodušší nebo složitější?

Závěrečná reflexe:

2. Co pro vás bylo nejtěžší?

3. Dle čeho jste vybírali látky?

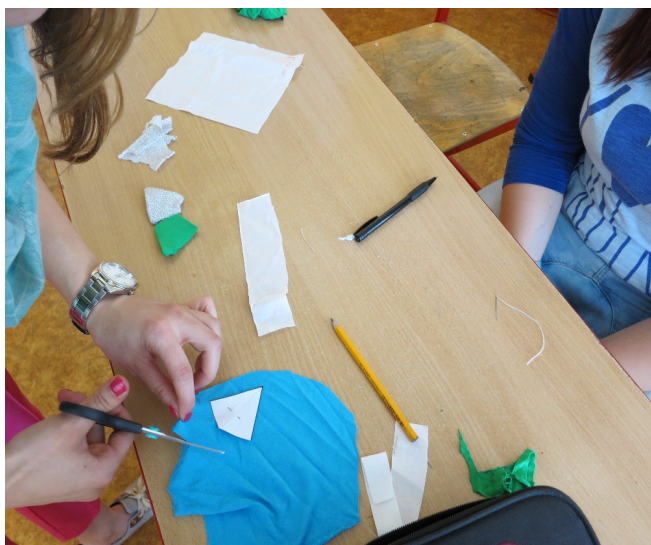
4. Dali jste svoji ozdobnou kouli opravdu těm, pro které jste ji vytvářeli a pokud ano, splnila svůj účel a potěšila danou osobu?

Formy hodnocení: slovní hodnocení

Kritéria hodnocení: snaha a pečlivost žáků při tvorbě i reflexi,
minimum: obšití tří stejných papírových šablon látkami a jejich sešití k sobě do tvaru trojúhelníku

Fotodokumentace

Ilustrace 61: Střih látek dle šablony (foto vlastní)

Ilustrace 62: Ruční šití (foto vlastní)

Ilustrace 63: Ruční šití (foto vlastní)

Ilustrace 64: Práce s šablonou (foto vlastní)